

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ІНІ історії і філософії
Кафедра історії України

Синявська Лариса Іванівна
Силка Оксана Захарівна

МУЗЕЙНА ПРАКТИКА

Навчально-методичний посібник для студентів ІІІ курсу
напряму підготовки 6.020302 «Історія»

Черкаси
2017

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
протокол № 7 від 12 травня 2017 р.*

Рецензенти:

Петренко І. М., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки, культурології та історії Полтавського університету економіки і торгівлі

Драч О. О., доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Михайлюк Ю. М., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Науковий редактор:

Масненко В. В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

С 38 Сиявська Л. І., Силка О. З.

МУЗЕЙНА ПРАКТИКА : навчально-методичний посібник для студентів III курсу напряму підготовки 6.020302 Історія. – Черкаси: видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2017. – 96 с.

© Л. Сиявська, 2017

© Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ОПИС МУЗЕЙНОЇ ПРАКТИКИ.....	8
Загальні положення.....	8
Мета і завдання дисципліни.....	9
Зміст практики.....	12
Індивідуальні завдання.....	15
ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ПРАКТИКИ.....	17
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	21
Вказівки до написання рефератів. Перелік тем.....	23
Укладання «студентської» бібліографічної довідки. Приклад.....	25
Зразок оформлення хронологічного покажчика літератури.....	31
Щоденник і звіт музейної практики.....	33
ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ.....	35
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	38
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	46
ДОДАТКИ.....	80

Музейна практика займає помітне місце в системі підготовки фахівців історичного профілю у вищих навчальних закладах. Предметом практичної підготовки є основи музеєзнавства (музейної справи), структури й форм роботи різних відділів музею, а також принципи й правила оформлення виставок і експозицій.

Розвиток музейної галузі всебічно сприяє духовному вдосконаленню суспільства, утвердженню його гуманістичних цінностей, інтеграції національної спадщини у культуру світового співтовариства. Музей, як специфічний, багатофункціональний соціокультурний механізм, спрямований на збереження історико-культурної спадщини, дослідження музейних пам'яток, разом з тим проводить значну науково-просвітницьку діяльність, здійснює експозиційну роботу. Музейна діяльність передбачає широкі контакти з громадськістю, і комунікативна функція набуває особливої ваги у взаємозв'язках музею та суспільства. Поряд із традиційними формами музейної комунікації, такими як експозиційно-виставкова, просвітницько-освітня, видавнича, в умовах інформаційно-технологічного розвитку з'являються сучасні способи взаємодії музею і суспільства, спрямовані на розширення сфери впливу закладів культури серед громадськості. Отож музейна практика є складовою частиною навчально-виховного процесу.

Музейна практика поглиблює знання і вміння, отримані під час вивчення базових історичних дисциплін, які пов'язані зі специфікою музейних установ. Насамперед, це: історія України, історія української культури, історія світової культури, естетика тощо. Проходження музейної практики тісно пов'язана із засвоєнням таких нормативних курсів, як музеєзнавство, краєзнавство, археологія, етнологія, культурологія та інших дисциплін.

Згідно з навчальним планом тривалість практики визначено у один тиждень у шостому семестрі.

Музейна практика проводиться на базі Черкаського обласного краєзнавчого музею, побудованого у 1985 р. У 30 залах розміщено розділи природи краю, археології, етнографії, історії краю XIV – початку XX ст., а також нової та новітньої історії з 1917 р. і до сьогодні та велика зала вшанування пам'яті пророка України Т. Г. Шевченка, низка окремих зал, присвячених видатним землякам, вихідцям з Черкащини або відомим особам, чия діяльність пов'язана з «Шевченковим краєм» (поет Василь Симоненко, ботанік і селекціонер Володимир Смирєнко, політик В'ячеслав Чорновіл). Загалом представлено 12 тис. експонатів на площі 2800 м². Фондова ж колекція музею станом на початок 2003 р. становила понад 106 тис. одиниць збереження основного та науково-допоміжного фондів. Тут зберігаються козацькі прапори та копія першого листа Богдана Хмельницького до російського царя Олексія Михайловича з проханням про допомогу у війні з Польщею, написаного у Черкасах 8 червня 1648 р. Представлені інші рідкісні предмети козацьких часів, зокрема, пічні кахлі II пол. XVII ст. із рельєфним сюжетом «Три мушкетери» і написом «Жолдак».

Раритетами музею є колекція стародруків, ікон, етнографічна та археологічна колекції, зоологічна колекція

О. В. Носаченка. Музей володіє унікальною колекцією Шевченківських видань, яка налічує понад 330 музейних предметів, – це прижиттєві та посмертні видання творів Т. Г. Шевченка, переклади на мови народів світу, видані у різний час та різних державах.

Черкаський обласний художній музей. Загальна кількість експонатів налічує понад 5000 од. Експозиція музею складається з двох відділів: декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва. Чотири зали третього поверху (загальна площа 500 м²) постійно використовуються під періодичні виставки.

В експозиційних залах декоративно-прикладного мистецтва представлені чудові взірці старовинної української вишивки, кераміки, ткацтва та декоративного розпису.

Окрасою експозиції музею є іконопис XVIII–XIX ст., який віддзеркалює етичні та естетичні ідеали українського народу, портретний живопис XVIII – поч. XX ст., а також, твори майстрів італійської школи живопису. Музей є власником унікальних творів видатних українських митців XX ст. Виставкові зали музею щомісяця репрезентують творчість сучасних українських і зарубіжних митців.

Навчальна практика проводиться і на базі Музею Навчального центру підготовки молодших спеціалістів Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота (с. Оршанець), основними експонатами якого є артефакти, пов'язані з охороною кордонів Українських земель від часів східнослов'янських племен (III–IX ст.) до сьогодення. Окрему увагу в Музеї приділено участі прикордонників у антитерористичній операції на Сході України.

Умови проходження практики, терміни та база її проведення, розподіл студентів, призначення керівників-

методистів визначаються наказом ректора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Студенти і керівники-методисти повинні дотримуватися всіх правил внутрішнього розпорядку установи, охорони праці та вимог із збереження експонатів.

Дирекцією музейної установи можуть бути залучені до участі у навчальному процесі найбільш кваліфіковані працівники, які координують свою роботу з керівником-методистом практики від університету.

∞ ОПИС МУЗЕЙНОЇ ПРАКТИКИ

Загальні положення

Музеї у сучасному суспільстві розглядаються як невід’ємна складова його соціокультурного простору. Основним призначенням музеїв є збереження пам’яток минулого для майбутніх поколінь, а розвиток музейної справи є найбільш перспективним напрямом для досягнення цієї мети. У статті другій першого розділу Закону України «Про музеї та музейну справу», прийнятому у 1995 р., музейна справа характеризується як спеціальна галузь культурно-освітньої й наукової діяльності, яка здійснюється музеями щодо комплектування, збереження, вивчення і використання пам’яток природи, матеріальної і духовної культури. Музейна справа уособлює національну музейну політику, музеєзнавство і музейну практику.

За своїм профілем музеї поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо. На основі ансамблів, комплексів пам’яток та окремих пам’яток природи, історії, культури та територій, що становлять особливу історичну, наукову і культурну цінність, можуть створюватися історико-культурні заповідники, музей-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Багатогранна роль музею як наукового історичного закладу, в якому українську спадщину зосереджено не тільки для зберігання й експонування, але й для проведення науково-дослідної роботи, з подальшим періодичним виданням праць з історії України. Музеєм України притаманний багатомасштабний зв'язок соціальних функцій. Він задовольняє суспільну потребу у збереженні та використанні предметів оточуючого світу як елементів історичної пам'яті, документальних засобів соціальної інформації, естетичних цінностей і розповсюджує інформацію у вигляді експозицій та виставок.

Музейна практика займає важливе місце у системі професійної підготовки майбутнього історика. Необхідність проходження студентами музейної практики пояснюється потребою актуалізувати дослідження історико-культурної спадщини етносу, формувати бережливе і шанобливе ставлення до культурної скарбниці народу, розвивати емоційно-моральну сферу особистості, її духовні потреби і ціннісні орієнтації. Будучи складовою частиною навчально-виховного процесу, вона поглиблює раніше набуті знання з історії та етнографії.

Мета і завдання дисципліни

Метою музейної практики є закріплення та поглиблення знань, отриманих у процесі навчання, набуття навичок дослідницької, практичної та організаційної роботи в галузі музейної справи, необхідних для педагогічної, науково-дослідницької та культурно-просвітницької діяльності майбутніх спеціалістів-істориків.

Організація навчально-музейної практики на всіх етапах спрямована на забезпечення безперервності та наступності

оволодіння студентами знань та практичних навичок у відповідності до вимог, які висуваються до рівня підготовки студента-історика.

Практика повинна ознайомити студентів з організацією, станом та перспективами музейної справи для наступної науково-просвітницької діяльності та використання отриманих навичок у виборі майбутнього фаху. Метою музейної практики є і вивчення основ музезнавства (музейної справи), структури й форм роботи різних відділів музею, а також принципи й правила оформлення виставок й експозицій.

Основними завданнями навчально-музейної практики студентів-істориків є:

- **евристичні завдання** музейної практики зводяться до сприяння професійній орієнтації та науково-дослідницькій адаптації студентів-істориків;

- **освітні завдання** полягають у розвитку інтересу до історії самопізнання сучасного суспільства в репрезентації сучасного музею, збереженні цінностей національної культури;

- **навчально-методичні** завдання практики передбачають ознайомлення студентів з основними принципами комплектування музейних зібрань, засобами забезпечення збереженості фондів, організацією їх експедиційної, науково-дослідницької, експозиційно-виставкової, культурно-просвітницькою діяльністю, роботою з реставрації та консервації пам'яток історії й культури;

- **прогностичні завдання** полягають у формуванні нової концепції музейного будівництва, яка повинна сприяти у майбутньому збереженню пам'яток та предметів старовини, залучення громадськості до історії України.

Окрім вищезазначеного проведення практики повинно:

- поглибити і закріпити теоретичні знання з дисциплін предметної підготовки (історії України, спеціальних історичних дисциплін, археології тощо);

- сприяти оволодінню основам музеєзнавства, музеєзнавчого дослідження експонатів;

- ознайомити студентів з експозиціями та фондами історичних і краєзнавчих музеїв Черкаської області;

- сформувати у студентів уміння, необхідні при організації музеїв та проведенні екскурсій, набуття знань та практичних навичок використання експозицій музеїв у дослідницькій роботі, у викладанні історії в школі, у позакласній роботі з учнями.

У результаті проходження практики у музеї студенти повинні:

знати: структуру музею, його основні відділи, фонди, бібліотеку тощо; наукову й краєзнавчу роботу музею; історію музею, його партнерські зв'язки з іншими музейними установами України, Європи і світу; набір послуг, наданих музеєм населенню й організаціям; інформаційну базу музею, методику опису, класифікації, каталогізації експонатів; роль меценатства й спонсорства у роботі музею; технологію зберігання й консервації предметів старовини; історію великих музеїв України та світу (Ермітаж, Лувр, Третьяковську галерею, Прадо й ін.); питання організації безпеки музейних фондів; базу правових та нормативних документів, що регламентують музейну діяльність; мережу музеїв Черкащини.

вміти: у результаті проходження практики студенти повинні засвоїти професійні навички роботи з музейними фондами з урахуванням сучасних методик вітчизняних та іноземних спеціалістів. Музейна практика повинна стимулювати інтерес до колекцій та фондів Черкаського обласного краєзнавчого музею та інших місцевих музейних

колекцій і пам'яток культури, розвивати інтерес до краєзнавчої та науково-практичної діяльності. У процесі проходження практики студенти повинні набути навички науково-дослідницької роботи з документами і матеріальними музейними колекціями й фондами через їхню безпосередню участь у різних видах практичної діяльності музею. Практика повинна відкрити широкі можливості використання документальних матеріалів у науково-дослідницькій роботі студентів, стимулювати інтерес до місцевої історії та культури. Музейні зібрання є національним здобутком і об'єктом вивчення різних гуманітарних дисциплін. Для студентів-істориків музейні фонди являють собою важливі комплекти історичних джерел. Музейна практика допомагає розкрити науково-дослідницькі навички студента-історика з різними видами музейних зібрань, стимулюючи при цьому можливості міждисциплінарного синтезу.

Зміст музейної практики

Змістовий модуль 1

Вступ

Методичні рекомендації з проходження музейної практики

Загальне ознайомлення з музейною установою (у вигляді ознайомчих лекцій та екскурсій). Проведення інструктажу.

Тема 1

Загальна історія музейної справи в Україні

Історія музейних установ в Україні: формування фондів. Організація роботи музейних фондів. Роль музейних установ у суспільстві та перспективи їх розвитку. Завдання, права, структура музейних установ.

Тема 2

Черкаський обласний краєзнавчий музей

Історія музейної установи, її розвиток, досягнення та актуальний стан. Виробничі підрозділи ЧОКМ. Планування, звітність та економічна діяльність ЧОКМ. Експертиза цінності музейних експонатів та комплектування фондів ЧОКМ.

Тема 3

Науково-фондова робота в музеї

Поняття: музейний предмет, музейний фонд, музейна колекція, музейне зібрання. Комплектування, облік та збереження фондів (план комплектування, звітна документація, режим зберігання). Реставрація та консервація музейних предметів.

Писемні джерела. Специфіка обліку та зберігання.

Колекції фарфору. Методика вивчення. Створення каталогу.

Колекція етнографії. Специфіка комплектування та опису.

Колекція зброї. Реставрація предметів з металу.

Тема 4

Експозиційно-виставкова діяльність музею

Поняття: експозиція, експонат, експозиційний комплекс. Методи і принципи побудови експозицій. Етапи роботи над експозицією: наукова концепція, тематична структура, розширена тематична структура, тематико-експозиційний план. Художнє проектування: архітектурно-художнє рішення, ескізний проект, монтажний лист. Засоби художнього оформлення експозицій. Експозиційне приладдя. Експозиційні матеріали: оригінали, новоділи, муляжі, тексти, етикетки, анотації в експозиції. Типи виставок у музеї. Нові тенденції у проектуванні експозицій.

Тема 5

Знайомство з виставками Черкаського обласного краєзнавчого музею

Оглядова екскурсія по історико-краєзнавчим виставкам Черкаського обласного краєзнавчого музею.

Тема 6

Основні напрями і форми культурно-освітньої діяльності

Музейна педагогіка – теоретична основа культурно-освітньої діяльності музею. Музейна екскурсія (методика підготовки та проведення). Специфіка пішої екскурсії по місту («Черкаський замок»).

Тема 7

Менеджмент та маркетинг у музейній справі

Рекламно-видавнича діяльність. Спонсорство та благодійність. Гранти.

Тема 8

Використання інформаційних технологій

Запровадження обліку музейних фондів у цифровій формі. Стандарти такого обліку. Цифрові бази даних музейних колекцій. Переваги їхнього використання. Нові перспективи для представлення музейних предметів у Інтернеті. Віртуальні виставки.

Тема 9

Екскурсії в музеях

Черкаський художній музей, Музей Кобзаря, Музей Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота.

Тема 10

Набуття практичних навичок

Набуття практичних навичок з обліку музейних експонатів. Набуття практичних навичок з наукового опрацювання музейних експонатів.

Тема 11

Виконання колективних завдань

Підготовка і проведення ділової навчальної гри «Презентація нового музею».

Постановка мети і завдань, розподіл ролей: директора музею, зберігача фондів, наукового співробітника-експозиціонера, художника, екскурсовода, спеціаліста з просвітницької роботи, з інформаційних технологій, з маркетингу та рекламно-видавничої діяльності. Методика підготовки і проведення гри. Проектування музею. Створення пакету науково-методичної документації. Проведення гри та її аналіз.

Тема 12

Виконання індивідуальних завдань

Підсумкова конференція

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання під час практики покликані виробити у студентів навички й уміння для самостійного розв'язання виробничих, наукових та організаційних цілей. Виконання одного або декількох індивідуальних завдань дозволить активізувати діяльність студентів, розширити їхній світогляд, підвищити ініціативність і цілеспрямованість під час проходження практики. Індивідуальні завдання повинні враховувати специфіку конкретної бази практики та музейних фондів у їх складі, з якими студенти безпосередньо працюють під час проходження практики. Більш конкретно характер і змістове наповнення індивідуальних завдань для кожного зі студентів керівник практики від ННІ історії і філософії визначає перед початком практики, у погодженні з керівником практики від бази.

При визначенні конкретних завдань враховуються індивідуальні наукові зацікавлення студентів. Це дозволить останнім у подальшому використати матеріали, знання і навички, отримані під час виконання завдань, при написанні кваліфікаційних, магістерських робіт, для підготовки доповіді на студентську конференцію.

1. Підготувати загальну довідку про Черкаський обласний краєзнавчий музей, в якій слід подати відомості про його профіль, коротку історію музею, структуру музейних експонатів, штатний розклад і персонал музейних працівників.

2. Підготувати довідку про роботу Черкаського обласного краєзнавчого музею з комплектування фондів, його склад, зберігання та систематичний облік.

3. Підготувати довідку про просвітницьку та популяризаторську діяльність музею, тематику, кількість і якість екскурсій, лекцій, вистав, формах реклами.

4. Підготувати довідку про конкретну експозицію музею, її тематику, кількість і характер експонатів, їх походження.

5. Розробити тематико-експозиційний план виставки музейних експонатів.

6. Зробити відбірку нормативно-правових документів, які законодавчо забезпечують зберігання музейних фондів.

7. Розробити і провести одну нову тематичну екскурсію по експозиціям музею.

∞ ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ПРАКТИКИ

Структура програми навчально-музейної практики передбачає використання у процесі викладання курсу як традиційно усталених (лекції, практичні заняття, реферати тощо), так і нетрадиційних методів навчання (екскурсії, організація експозицій та виставок, різноманітні індивідуальні завдання). Останні зумовлені організацією практичних занять на широкій музейній базі м. Черкаси. Зокрема, практика проводиться у Черкаському обласному краєзнавчому музеї, Черкаському обласному художньому музеї, Музеї «Кобзаря» Т. Г. Шевченка та Музеї Навчального центру підготовки молодших спеціалістів Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота (с. Оршанець).

Рівень опанування та виконання студентом навчальної програми музейної практики оцінюється методом усного опитування на підсумковій конференції, а також за наслідками виконання колективних, індивідуальних та самостійних робіт, при підготовці рефератів з визначеної проблематики.

Кожен студент веде щоденник за встановленим зразком, в якому щоденно робить записи про пророблену роботу. У щоденнику повинні фіксуватися відомості про характер, обсяг, вид та форму виконаної за день роботи, а також відобразити досягнуті результати.

У кінці практики керівник повинен завірити правильність відомостей, зафіксованих у щоденнику, своїм підписом та дати характеристику роботи студента.

Студентам призначається керівник практики із числа співробітників кафедри історії України ННІ історії і філософії. Керівник практики організовує навчальний процес, вирішує поточні питання, видає індивідуальні завдання й приймає звіт за результатами проходження практики.

За результатами практики студенти оформлюють звіт, який складається з відповіді із теоретичного музезознавства та практичної частини, яка являє собою методичну розробку тематичної (або оглядової) екскурсії.

Підсумковий контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу та практичних навичок, що передбачені навчальною програмою дисципліни і включає підсумковий контроль.

Оцінювання музейної практики здійснюється на основі результатів підсумкового контролю знань за 100-бальною шкалою. Залік студенти отримують при наявності щонайменше 60 балів.

Рівень опанування та виконання студентом навчальної програми музейної практики оцінюється методом підсумкового контролю, а також за наслідками виконання індивідуальних та самостійних робіт, при підготовці рефератів з визначеної проблематики.

Питання для самоконтролю

1. Поняття «музей», «музезознавство».
2. Об'єкт та предмет музезознавства.
3. Соціальні функції музею.
4. Музейна комунікація: поняття, моделі комунікації.

5. Профільна класифікація музею.
6. Класифікація музеїв за ознакою суспільного значення.
7. Класифікація музеїв за способом здійснення функції документування.
8. Визначення меморіального музею, його ознаки.
9. Класифікація музеїв за адміністративно-територіальною ознакою.
10. Класифікація музеїв за юридичним станом.
11. Становлення та етапи розвитку вітчизняного музеєзнавства.
12. Тенденції розвитку та проблеми сучасного музеєзнавства.
13. Державна музейна сітка та її сучасний стан.
14. Музеї м. Черкас на сучасному етапі: структура, характерні особливості та перспективи розвитку.
15. Методологія музейної практики.
16. Історія Черкаського обласного краєзнавчого музею.
17. Напрямки діяльності Черкаського обласного краєзнавчого музею.
18. Методологія музейної педагогіки.
19. Основи комплектування музейних колекцій.
20. Організація експедиційної, наукової, зберігаючої, просвітницької та реставраційної робіт.
21. Експозиційно-виставкова та культурно-просвітницька діяльність Черкаського обласного краєзнавчого музею.
22. Основи організації експозицій та виставок.
23. Методика використання музейних зібрань з науковою та освітньою метою.
24. Поняття «фонди музею». Структура фондів.
25. Науково-фондова робота Черкаського обласного краєзнавчого музею: плани комплектування, правила обліку та зберігання колекцій.
26. Поняття «предмет музейного значення», «музейний предмет», «експонат».

27. Типи музейних предметів.
28. Якості музейного предмету.
29. Вивчення музейного предмету.
30. Консервація і реставрація фондів.
31. Виставки Черкаського обласного краєзнавчого музею.
32. Етапи створення нової експозиції.
33. Взаємозв'язок наукового та художнього рішень при створенні музейної експозиції.
34. Форми науково-просвітницької роботи музеїв.
35. Підготовка та проведення екскурсій.
36. Міжнародна співпраця Черкаського обласного краєзнавчого музею.
37. Сучасні уявлення про музейну педагогіку.
38. Історія розвитку музейництва на території Черкащини.
39. Національні музеї-заповідники на території Черкащини.

∞ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На сучасному етапі динамічного розвитку освіти важливо так організувати науково-дослідницький процес, щоб студенти осягнули усі сфери професійного становлення, що, у свою чергу, має забезпечити формування цілісного досвіду самостійної науково-пізнавальної діяльності та суттєво змінити рівень професійної культури. Головними компонентами системи науково-методичної підготовки фахівця є структура та зміст навчання, що при взаємодії скеровують процес формування дослідника, творчий розвиток особистості якого досягається використанням у навальному процесі інноваційних форм організації діяльності, створенням науково-творчих центрів, дослідницьких лабораторій.

Кінцевою метою виконання самостійних завдань є не лише процес засвоєння знань, а й творче усвідомлення та наукове пізнання на евристично-пошуковому рівні з урахуванням інтеграції різних способів засвоєння знань, а саме філософського, наукового, художньо-предметного. Запропоновані завдання, орієнтація на самостійне опанування матеріалом, дозволять виявити інтелектуальний потенціал студента, уніфікувати індивідуальний підхід, враховуючи можливості кожного. Завдяки цьому буде досягнуто одне із завдань музейної практики – надання

простору наукового пошуку та подальшому практичному використанню отриманих знань.

Методичні рекомендації студентам формуються у вигляді завдань для самостійної роботи, які передбачають використання необхідних термінів та понять з проблематики курсу. Вони націлюють на практичну роботу по застосуванню теоретичного матеріалу, пошук бібліографічного матеріалу та електронних джерел інформації, ілюстративного матеріалу.

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи розроблені, виходячи з тематичної структури робочої програми музейної практики. Самостійна робота передбачає конкретно визначені викладачем питання теми, які студент готує самостійно. Результати самостійної роботи студенти викладають у рефератах, повідомленнях, у співбесідах з викладачем.

Кожен студент для звіту про проходження музейної навчальної практики повинен надати своєму керівнику наступні види виконаних самостійних та індивідуальних робіт:

- відповідно до тематики індивідуально-дослідницької роботи – результат індивідуальної роботи (загальні відомості про музейну установу, в якій студент проходив практику, характеристика діяльності установи по роботі з музейними фондами; характеристика наукової та популяризаторської діяльності установи);

- розробку нової тематичної екскурсії по експозиціям музею;

- результат самостійної роботи (реферат або «студентська» бібліографічна довідка);

- заповнена інвентарна картка експонату.

За бажанням студента один із результатів самостійної та індивідуально-дослідницької роботи може бути представлений у вигляді презентації, рекламного буклету чи газети з використанням засобів Microsoft Office.

Вказівки до написання рефератів. Перелік тем

Навчальний реферат – це письмова робота, в якій у стислій формі на основі опрацювання наукової та методичної літератури розкривається конкретна проблема чи окремий аспект теми дисципліни.

Реферат складається з наступних складових частин:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Перелік умовних скорочень (за потреби)
- Вступ
- Основна частина (включає не більше 3 розділів)
- Висновки
- Список використаних джерел та літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, її значення для поглибленого опанування програмного матеріалу, аналізується джерельна база та історіографія теми, визначається мета, дослідницькі завдання та структура реферату.

Основна частина може складатися з кількох (не більше трьох) розділів. У розділах розкривається зміст обраної теми, подається опис та аналіз опрацьованого матеріалу, оцінка тих чи інших процесів і явищ, робляться узагальнення щодо окремих аспектів проблеми.

Важливою структурною частиною реферату є висновки. У них лаконічно, без аналізу і обґрунтування робляться узагальнення і формулюються результати виконаної роботи. Висновки засвідчують здатність студента до самостійних узагальнень.

У кінці реферату наводиться список використаної літератури та джерел: документи, монографії, наукова література, періодичні статті.

Оформлення реферату. Обсяг реферату 10–15 сторінок. Подається у друкованому вигляді. Розмір лівого поля до 30 мм, правого – не менше 10 мм, верхнього та нижнього – 20 мм.

Перелік тем рефератів

1. Визначні музеї України.
2. Історія виникнення та розвитку музейної галузі в Україні.
3. Класифікація музеїв України.
4. Музей як соціально-культурний інститут.
5. Шкільний музей як форма виховної роботи.
6. Проблеми та перспективи музеїв у сучасних умовах.
7. Становлення та етапи розвитку вітчизняного музеєзнавства.
8. Тенденції розвитку та проблеми сучасного музеєзнавства.
9. Державна музейна сітка та її сучасний стан.
10. Музеї м. Черкас на сучасному етапі: структура, характерні особливості та перспективи розвитку.
11. Віртуальна експозиція як нова інтерактивна форма у музейній справі.
12. Відомі музеї світу.
13. Найвідоміші музеї Європи.
14. Музеї просто неба України.
15. Найвідоміші архітектори України та їх творіння.
16. Музей народної архітектури та побуту України.
17. Найвідоміші музеї Києва.
18. Черкаський обласний краєзнавчий музей та його роль у формуванні історика.
19. Виставки Черкаського обласного краєзнавчого музею.

20. Історія розвитку музейництва на території Черкащини.

21. Видатні діячі музейної справи Черкащини.

22. Музеї-заповідники на території Черкащини.

23. Музеї та пам'ятники м. Черкас.

24. Музей ім. Т. Г. Шевченка та Канівський природний заповідник.

25. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

Укладання «студентської» бібліографічної довідки Приклад

З метою попередньої підготовки студентів третього курсу до проведення подальшої науково-дослідницької роботи на рівні кваліфікаційної роботи (у подальшому магістерській), в межах опанування навчальної програми музейної практики, як індивідуально-дослідницької роботи пропонується укладання своєрідних бібліографічних довідок¹.

Пропонуємо наступний перелік основних процесів складання бібліографічних довідок:

- визначення тематики бібліографічної довідки; тематика повинна бути актуальною і відповідати інформаційним потребам студента; обрана тема потребує обов'язкового її вивчення – новизни, документальної бібліографічної забезпеченості;

- рекомендується укладати бібліографічну довідку за наступними напрямками: історія та діяльність музейної

---

¹ Укладанням бібліографічних довідок займаються фахівці-бібліографи, які працюють у спеціальних відділах наукових бібліотек.

установи або персоналії учених – засновників чи активних діячів музейного руху;

- інформаційний пошук документів (історичних джерел та історіографії) варто розпочинати з огляду:

а) довідково-пошукового апарату бібліотеки, його складових частин: каталогів, довідково-бібліографічного фонду, електронних ресурсів;

б) інформаційно-бібліографічних видань Книжкової палати України;

- до додаткових джерел пошуку документів відносяться:

а) прикнижкові та пристатейні списки літератури;

б) бібліографічні списки;

в) бібліографічні бази даних Інтернет.

на кожен відібраний документ складається бібліографічний опис, у якому, потрібно застосовувати вимоги ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Приклад «студентської» бібліографічної довідки

Титул

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра історії України

Проценко Олександра Іванівна

Музей історії Корсунь-Шевченківської битви
Бібліографічна довідка

Черкаси, 2017

1. Історія створення та напрями діяльності діяльності Музею історії Корсунь-Шевченківської битви
2. Хронологічний покажчик літератури про Музей

Назва

Музей історії Корсунь-Шевченківської битви.

Історія та діяльність.

Одним із найперших державних музейних закладів України з історії Великої Вітчизняної війни є музей історії Корсунь-Шевченківської битви. Новоутворений музей було розміщено в пам'ятці архітектури XIX ст. – колишньому палаці князів Лопухіних-Давидових. Першим директором історичного музею було призначено відомого журналіста і письменника Д. І. Бедзика, який прибув до міста за дорученням редакції газети «Радянська Україна», заступником став Б. Купневський. Становленню музею всіляко сприяли заступник голови Раднаркому УРСР Микола Бажан і нарком освіти Павло Тичина. З 1 червня 1946 р. музей було віднесено до музеїв республіканського підпорядкування 2-ї категорії. Робота музею набула системності зі створенням 28 жовтня 1947 р. наукової ради, яку очолив призначений 10 квітня того року новий директор П. В. Голік. Одним з головних напрямків діяльності музею стала дослідницько-пошукова робота по формуванню фондового матеріалу. В липні 1948 р. були організовані відрядження в архіви, експедиція по вивченню місць Корсунь-Шевченківської битви. Перша експозиція «Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу проти гітлерівської

Німеччини 1941–1945 рр.» відкрилася у листопаді 1947 р., друга – 1 січня 1952 р. В перші роки свого існування музей, крім дослідження і популяризації подій Великої Вітчизняної війни, вів роботу і за іншими тематичними напрямками. З 1957 р. робота музею повністю зосереджується на військовій історії, оскільки музей набуває вузькопрофільного статусу і називається «Державний музей історії Корсунь-Шевченківської битви» (з вересня 1965 р. – «Музей історії Корсунь-Шевченківської битви»). У наступні роки колективом музею проведена значна освітньо-виховна та науково-дослідна робота. З кінця 1950-х рр. у музеї працює стаціонарний кінозал, в якому для відвідувачів демонструвалася документальна стрічка «Корсунь-Шевченківська битва 1944». Тільки в першому кварталі 1960 р. для відвідувачів проведено 35 кіносеансів. Працівники музею постійно виступали в республіканській, обласній та місцевій пресі. Завдяки наполегливій науково-дослідній роботі колективу музейні фонди і експозиція постійно поповнювалися. На початку 1960-х рр. від військової частини, яка брала участь в Корсунь-Шевченківській операції, до музею надійшов танк Т–34, пістолет Героя Радянського Союзу О. В. Тканка. У грудні 1961 р. в Брест, Борисов, Орел, Москву, Клин, Ленінград та інші міста Радянського Союзу для зустрічі з учасниками битви – Героями Радянського Союзу виїжджали наукові працівники музею. Їм було передано фотографії, документи, грамоти, ордени, зброю, одяг. Цінним надбанням музею у 1963 р. стали зброя, документи, особисті речі воїнів 375-ї стрілецької дивізії, полеглих у лютому 1944 р. Їх було знайдено разом з останками воїнів на місцях боїв поблизу міста Ватутіне під час земляних робіт. Напередодні 25-річчя битви в одному із залів музею розміщено діораму «Корсунь-Шевченківська битва» з довжиною полотна понад 14, а

висотою 4,4 метра. Вона з великою точністю передає напругу операції «другого Сталінграда». Науковим працівникам музею на кінець 1960-х рр. вдалося зібрати понад 25 тисяч експонатів, з яких близько 4 тисяч розміщувалися в експозиції. У 1976 р. в його фондах було вже понад 30 тисяч експонатів. У результаті багаторічних пошуків науковці музею встановили імена 1144 воїнів, похованих у братських могилах під час битви. У комплекс музею в той час входили також 30 пам'ятників і пам'ятних знаків в ознаменування перемоги у Корсунь-Шевченківській битві. На 1982 р. було встановлено зв'язок майже з 10 тисячами учасників битви, на половину з них було заведено облікові картки. У 1976–1980 рр. діяло близько 100 стаціонарних та пересувних тематичних виставок. Якщо на початку свого існування музей мав експозиційну площу 200 м² і кілька сот експонатів, то у 1982 р. вона становила вже 2100 кв. метрів, на якій розміщувалося понад 7 тисяч експонатів. Тоді музей мав 5 філій у місцях найбільших боїв – у Звенигородці, Лисянці, Сахнівці, Квітках, Шендерівці. Одночасно з розвитком музею історії Корсунь-Шевченківської битви все нагальнішою ставала проблема збереження і всебічного дослідження великого масиву інших історичних пам'яток краю. Музей, хоч і мав вагомий науково-дослідницький потенціал, але з огляду своєї профільної спеціалізації вирішенням цих питань не займався. Реальні можливості для реалізації ідеї про державну охорону і збереження комплексу історико-культурних пам'яток та їх популяризації відкрилися лише з проголошенням незалежності України. Враховуючи думку громадськості і клопотання місцевих органів влади та з метою охорони і збереження пам'яток історії, культури і природи, уряд України 8 лютого 1994 р. прийняв постанову про створення

Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника. Згідно цього документа у музей історії Корсунь-Шевченківської битви увійшов як структурний підрозділ до складу заповідника. У 1999 р. під час відзначення 55-ї річниці Корсунь-Шевченківської битви з експозицією музею ознайомився Президент України Л. Д. Кучма. У книзі для почесних гостей він зробив запис: «...Схиляюся перед подвигом героїв Корсунь-Шевченківської битви. Експозиція музею – яскрава і хвилююча розповідь про ті вже далекі, але незабутні дні, про мужність і велич духу воїнів армії-визволительки, їхню єдність з народом». Готуючись до 60-річчя Перемоги, колектив музею у 2000 р. розпочав роботи по реекспозиції музею. Таким чином, музей історії Корсунь-Шевченківської битви бере свої витоки з 1945 р., коли було утворено Корсунь-Шевченківський державний історичний музей з відділом Великої Вітчизняної війни, який з 1957 р. був перепрофільований у музей конкретної вузької тематичної спеціалізації – історії Корсунь-Шевченківської битви 1944 р. З 1994 р. музей – у складі Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника. Впродовж усього майже 60-річного періоду існування музей здійснює системну роботу із дослідження і популяризації знань про одну з наймасштабніших операцій Другої світової війни. Водночас він є важливим центром громадсько-патріотичного виховання населення.

Зразок оформлення хронологічного покажчика літератури

1956 рік

1. Гришовський В. О. Корсунь-шевченківський музей. До 10-річчя з дня заснування // Черкаська правда. – 1956. – 22 листопада. – С. 3.

1961 рік

2. Про організація Державного історичного музею в м. Корсунь-Шевченківському. Постанова РНК і ЦК КП(б) України від 28 липня 1945 р. // Культурне будівництво в Українській РСР: Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряді. 1917–1959 рр. : зб. документів : у 2 т. – Київ, 1961. – Т. 2. – С. 84–85.

3. Путівник по експозиції / уклад.: А. І. Бахмут, М. Д. Гупало, А. Г. Ніколенко [та ін.] ; заг. ред. М. Д. Гупала, В. К. Харченка. – Дніпропетровськ: Промінь, 1961 – 102 с.

1969 рік

4. Харченко В. К. Музей історії Корсунь-Шевченківської битви // Український історичний журнал. – 1969. – № 2. – С. 153–156.

1971 рік

5. Гупало М. Д. Музей історії Корсунь-Шевченківської битви // Радянська енциклопедія України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 182.

1976 рік

6. Путеводитель / сост.: А. И. Бахмут, М. Д. Гупало, А. Г. Николенко [и др.] ; 2-е изд. ; общ. ред. М. Д. Гупала, В. К. Харченка. – Днепропетровск: Промінь, 1976. – 96 с.

7. Музей історії Корсунь-Шевченківської битви : Фотонарис / авт. текста Н. Д. Гупало ; фото С. С. Крячко. – Київ: Мистецтво, 1980. – 23 с.

1984 рік

8. Бахмут А. І. Науково-дослідна і військово-патріотична діяльність музею історії Корсунь-Шевченківської битви // Український історичний журнал. – 1984. – № 1. – С. 53–57.

9. Музей истории Корсунь-Шевченковской битвы: Краткий путеводитель. – Киев: Реклама, 1984. – 63 с.

1994 рік

10. Про державний історико-культурний заповідник у м. Корсунь-Шевченківському Черкаській області: Постанова кабінету Міністрів України № 137 // Зібрання постанов Уряду України. – 1994. – № 5. – С. 81–82.

1995 рік

11. Сторінки історії. Музею історії Корсунь-Шевченківської битви – 50 // Корсунський часопис. – 1995. – № 2. – С. 3–5.

2000 рік

12. Степенькіна П. Тут стіни дихають пам'яттю і вдячністю за подвиг // Черкаський край. – 2000. – 26 липня.

13. Степенькіна П. Тут правду подвигу хранять для поколінь (Музею Корсунь-Шевченківської битви – 55 р.) // Надросся. – 2000. – 26 липня.

2004 рік

14. Мельниченко О. В. Музей історії Корсунь-Шевченківської битви: створення та проблеми розвитку // Історія України: маловідомі імена, події, факти. – Київ, 2004. – Вип. 26. – С. 427–433.

Щоденник та звіт практики

Щоденник проходження студентом музейної практики є одним із базових документів звітної документації. Він повинен містити основні відомості про студента (прізвище, ім'я, по-батькові, курс, група), керівників-методистів (прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання), графік проходження практики (початкова і кінцева дати). Щоденник ведеться у стандартному учнівському зошиті. Він повинен містити інформацію про проведену роботу впродовж практики.

Щоденник практиканта заповнюється від руки і в обов'язковому порядку подається керівнику-методисту для виставлення оцінки. Зразок оформлення щоденника студента-практиканта додається.

Обов'язковою складовою звіту є підсумковий звіт, який формується студентом протягом всього терміну проходження музейної практики. Звіт з музейної навчальної практики повинен бути оформлений із дотриманням поданих нижче вимог і зданий у друкованому вигляді не пізніше встановленого терміну.

Складові звіту:

- Студентський щоденник з проходження практики;
- Результат індивідуальної роботи (загальні відомості про музейну установу, в якій студент проходив практику, характеристика діяльності установи по роботі з музейними фондами; характеристика наукової та популяризаторської діяльності установи);
- Розробка нової тематичної екскурсії по експозиціям музею;
- Результат самостійної роботи (реферат, бібліографічна довідка, презентація, рекламний буклет, газета тощо).
- Заповнена інвентарна картка експонату.

Зразок оформлення титульного аркушу додається.

Звітна документація перевіряється і затверджується керівником-методистом та зберігається на кафедрі історії України впродовж одного року. Керівник-методист приймає необхідну документацію на підсумковій конференції за результатами практики.

∞ ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підсумки проходження музейної практики підводяться у формі складання заліку. Оцінка з практики виставляється кожному студенту диференційовано, залежно від результатів практики.

Студент, котрий отримав незадовільну характеристику з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику повторно або відраховується з числа студентів університету.

Підсумкова оцінка виставляється керівником-методистом практики після підсумкової конференції і захисту студентами результатів практики.

При виставленні підсумкової оцінки враховується думка співробітників музею, рішення та характеристика директорів (чи їх заступників) баз практики, керівника-методиста, а також якість виконання звітної документації, практичні результати роботи студентів.

Розподіл балів, які отримують студенти:

Поточне тестування та самостійна робота													Сума
Змістовий модуль													
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Залік	100
5	5	10	5	5	5	5	5	10	10	5	5	25	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
68-73	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії визначення оцінок

5 (відмінно) А – студент глибоко і досконало знає матеріал усіх тем дисципліни, повністю засвоїв теоретичні основи курсу, уміє визначати передумови та причини виникнення музейництва, оцінювати (з точки зору важливості для історичної науки) наукові здобутки окремих представників світового й українського музейного руху.

4 (дуже добре) В – студент добре засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з окремими неточностями (у визначенні характеристик подій і явищ інтелектуальної історії).

4 (добре) С – студент засвоїв теоретичний матеріал дисципліни і здобув практичні навички на рівні, який дає

можливість виконувати завдання на рівні вище середнього з кількома помилками.

3 (задовільно) D – студент у цілому засвоїв теоретичний матеріал і набув практичних навичок, що дозволяє йому непогано виконувати завдання, проте кількість суттєвих помилок становить більше трьох.

3 (задовільно) E – студент ознайомлений у загальних рисах з теоретичним матеріалом і має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімальних вимог.

2 (незадовільно) FX – студент має уявлення про теоретичний матеріал дисципліни (спецкурсу), але при виконанні практичних завдань допускається дуже грубих помилок. Необхідно повторно опрацювати матеріал і повторно складати іспит.

2 (незадовільно) F – студент не засвоїв матеріал навчальної дисципліни (спецкурсу), не розуміє теоретичного матеріалу та не має практичних навичок для виконання поставлених завдань. Необхідна подальша робота з обов'язковим повторним опрацюванням курсу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акунич Е. М. Музей как социокультурное явление // Социологические исследования / СОЦИС. – 2004. – № 10. – С. 89–92.
2. Антоненко С. С., Горюнова Т. С. Путівник по Черкаському краєзнавчому музею. – Дніпропетровськ: Промінь, 1972. – 113 с.
3. Артемов Е. Г. Музейно-педагогические технологии : пособие-справочник. – Изд. 2-е, доп. – СПб.: ФГУК ГМПІР, 2006. – 32 с.
4. Артьомов О. С., Коваль М. В. Нова експозиція меморіального комплексу «Український державний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» // Український історичний журнал. – 1994. – № 6. – С. 150–154.
5. Бабенко О. Короткий словник музейних термінів / О. Бабенко. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2001. – 120 с.
6. Бахмут А. І. Науково-дослідна і військово-патріотична діяльність Музею історії Корсунь-Шевченківської битви // Український історичний журнал. – 1984. – № 1. – С. 53–58.
7. Білокінь С. Грабування української культурної спадщини (1920 – 30-ті рр.). Музейні експонати і книжки // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Київ, 2005. – № 12. – С. 344.
8. Булгаков Л., Горбань І. Етнографічні музеї Центральної і Східної Європи: проблеми і перспективи розвитку // Народна творчість та етнографія. – 2003. – № 4. – С. 31–35.
9. Буравченко Д. Громадська ініціатива в культурно-мистецькому житті України доби Центральної Ради (образотворче мистецтво, музейна справа, охорона історичних пам'яток) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. – Київ, 2010. – № 5. – С. 315–337.
10. Бушин М. І. Лисянському музею 35! Історико-документальний нарис про Лисянський державний районний історичний музей Черкаської області. – Черкаси: Черкаський ЦНТІ, 2003. – 107 с.

11. Вайдахер Ф. Загальна музеологія : посібник / Ф. Вайдахер; перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. – Львів: Літопис, 2005. – 632 с.
12. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки // Проблеми освіти : наук-метод. зб.; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 48–52.
13. Василенко А. С. Скарбниця друкованого слова (Про Державний музей книги і друкарства Української РСР) // Український історичний журнал. – 1975. – № 12. – С. 142–144.
14. Василенко А. С., Явтушенко І. Г. Музей – літопис подвигу народного (Музей історії Великої Вітчизняної війни у Києві) // Український історичний журнал. – 1975. – № 4. – С. 155–159.
15. Величко Т. Особливості становлення й розвитку етнографічного музейництва на Півдні України в ХІХ – на початку ХХ ст. // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 3. – С. 83–89.
16. Вихристюк М. Культурно-освітнє осердя краю: Уманський краєзнавчий музей // Образотворче мистецтво. – 2004. – № 3. – С. 108–109.
17. Вівчарик О. Журналісти Черкащини стали музейними експонатами... // Нова доба. – 2007. – 9 жовтня. – С. 3.
18. Гнедовский М. Музейная экспозиция: Азбука профессии // Советский музей. – 1987. – № 6. – С. 36–39.
19. Гнедовский М. Проектирование экспозиции // Советский музей. – 1988. – № 1. – С. 32–34.
20. Голиш Г. М. Осередок духовності і пам'яті // Краєзнавство Черкащини. – 2005. – № 8. – С. 69–84.
21. Гоцуляк В. В. Роль музею Черкаського національного університету у вихованні студентської молоді // Черкаський національний університет: історія і сучасність : Матеріали конф., присвяч. 85-річчю ювілею ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – С. 103–109.
22. Григорович А. Музей починається... В Черкасах вирішено відкрити Художній музей // Черкаський край. – 1991. – 10 грудня.
23. Дворкин І. Музеї України на сторінках часописів «Киевская старина» (1882–1906) та «Археологическая летопись Южной России» (1903–1905) // Київська старовина. – 2006. – № 5. – С. 92–98.
24. Денисюк Ж. Пам'ятки української військової історії в бельгійському музеї // Військово-історичний альманах. – 2006. – № 1. – С. 160.

25. Дідух Л. Микола Біляшівський і розвиток місцевих музеїв в Україні // Краєзнавство. – 2008. – № 1/4. – С. 120–127.
26. Дудник І. О. Державний історичний музей Української РСР // Український історичний журнал. – 1986. – № 9. – С. 114–123.
27. Железко А. Музейна справа у Києві в 20 – 30-х роках ХХ ст. // Київська старовина. – 2006. – № 4. – С. 107–112.
28. Жеплинська О. Він належить до патріархів музейної справи (до 85-ліття мистецтвознавця Миколи Батога) // Образотворче мистецтво. – 2008. – № 2. – С. 50–51.
29. Жук В. П. Перший музей на полі Полтавської битви // Український історичний журнал. – 1984. – № 7. – С. 66–72.
30. Закс А. Б. Музееведческий центр России (1930 – 1960-е годы) // Вопросы истории. – 1994. – № 10. – С. 160–166.
31. Кайданова Т. І. Запрошує обласний краєзнавчий // Краєзнавство Черкащини. – Черкаси, 2002. – Вип. 6. – С. 107–117.
32. Качан Р., Хведченя С. Розвиток музейної справи на теренах Києво-Печерської лаври в 1918–1926 рр. // Історико-географічні дослідження в Україні. – Київ, 2005. – № 8. – С. 37–49.
33. Кепін Д. В. Історія формування музеєзнавства як наукової дисципліни у Європі // Праці центру пам'яткознавства. – Київ, 2003. – Вип. 5. – С. 135–147.
34. Кепін Д. В. Тлумачення поняття «музей» в українській писемності XV–XVIII ст. // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. ст. – Київ, 2003. – Вип. 12. – С. 285–290.
35. Кирей В. Музеї – наші святині: Музеї Черкащини // Урядовий кур'єр. – 2005. – 23 березня. – С. 5.
36. Ключко Ю. Сучасні освітні практики музеїв України // Агора. – 2015. – Вип. 14. – С. 70–74.
37. Ковальчук Г., Муха Л. Програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу» : Діяльність бібліотек, архівів, музеїв зі збереження документального надбання // Бібліотечний вісник. – 2007. – № 2. – С. 42–47.
38. Ковтанюк Н. Головний музей України // Пам'ять століть. – 2005. – № 1. – С. 113–130.
39. Ковтанюк Н. Національному музею історії України – 110 років // Історичний журнал. – 2009. – № 6. – С. 16–34.

40. Козлов В. А. Меморіальний комплекс «Український державний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» // Український історичний журнал. – 1984. – № 10. – С. 109–114.

41. Колеснікова В. А. Роль В. В. Хвойки у становленні та розвитку Київського міського музею // Краєзнавство. – 2005. – № 1/4. – С. 140–145.

42. Косенко О. Дивосвіт раритетів: Канівський музей народно-декоративного мистецтва // Українська культура. – 2004. – № 6–7. – С. 12–13.

43. Кот С. Радянська евакуація українських музейних цінностей на території УРСР під час Другої світової війни в контексті проблем повернення та реституції втрачених культурних надбань // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. статей. – Київ, 2009. – № 12. – С. 321–336.

44. Крук О. І. Розвиток музейної справи в Україні (кінець 1950-х – 1980-ті рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2000. – 20 с.

45. Крук О. Створення етнографічних комплексів та експозицій як один з напрямів розвитку українського музейництва 1960-х – 1980-х років // Краєзнавство. – 2009. – № 1/2. – С. 120–127.

46. Крук О. Участь громадськості у розвитку українського музейництва у 1960-х – 1980-х роках // Краєзнавство. – 2008. – № 1/4. – С. 128–137.

47. Кузнецов А. М. Организационно-правовые основы деятельности отечественных военных музеев в 1918–1991 гг. // Военно-исторический журнал. – 2008. – № 3. – С. 49–52.

48. Кузнецов, А. М. Культурно-массовая деятельность военных музеев 1918–1991 гг. // Военно-исторический журнал. – 2008. – № 12. – С. 70–73.

49. Кучерук О. Музеї визвольної боротьби ХХ століття: непростий шлях становлення // Пам'ятки України: історія та культура. – 2006. – № 1/2. – С. 2–13.

50. Куштан Д. Краєзнавчий музей : Нові знахідки 14–17 століть // Місто. – 2004. – 24 листопада. – С. 11.

51. Легасова Л., Шевченко Н. Друга світова війна і Україна. Музейний аспект теми // Сторінки воєнної історії України. – Київ, 2009. – Вип. 11. – С. 20–31.

52. Маньковська Р. Вклад Є. Рудинської в музейну справу України // Український історичний збірник 2000. – Київ, 2000. – № 3. – С. 229–238.

53. Маньковська Р. Внесок академіка НАН України П. Т. Тронька в теорію і практику музейної справи України // Історія України: Маловідомі імена, події, факти : [зб. статей]. – Київ, 2010. – № 36. – С. 49–61.

54. Маньковська Р. Народне музейництво в громадянському суспільстві: історія і перспективи розвитку // Краєзнавство. – 2008. – № 1/4. – С. 138–144.

55. Махінчук М. Фундатор Національного музею «Історико-етнографічний заповідник «Переяслав»: до 80-річчя М. І. Сікорського // Народна творчість та етнографія. – 2003. – № 5–6. – С. 86–89.

56. Мельниченко В. М. Музеї як центри історико-краєзнавчого руху // Мельниченко В. М. Історичне краєзнавство. – Черкаси, 2002. – С. 56–59.

57. Мельниченко В. М. Незгасна пам'ять: Музею Корсунь-Шевченківської битви – 60 років // Черкаський край. – 2005. – 29 липня. – С. 5.

58. Мельниченко В. М. Участь працівників освіти Черкащини у розвитку громадського музейництва // Педагогічний вісник. – 2009. – № 4. – С. 11–13.

59. Мельниченко О. В. Музейна справа та пам'яткоохоронна робота на Черкащині в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – 20 с.

60. Мельниченко О. В. Утворення та діяльність сільських музеїв України в 1950 – 1990-х рр. // Український селянин : зб. наук. праць. – Черкаси, 2004. – Вип. 8. – С. 131–133.

61. Мєро Ф. Музеї та суспільство // Народна творчість та етнографія. – 2006. – № 6. – С. 40–48.

62. Микульчик Р., Слободян П., Діденко Є., Рак Т. Словник-довідник термінології музейництва. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 128 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – Систем. вимоги: ОС Windows 98/2000/NT/XP/Vista/7/8.

63. Михайлова Е. А. Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН. 1992–2000 // Этнографическое обозрение. – 2004. – № 5. – С. 126–135.

64. Міщук С. М. Збирання та наукове описування рукописно-книжкової спадщини України (друга половина ХІХ – 30-ті роки ХХ ст.) : монографія. – Київ: [б. в.], 2009. – 376 с.

65. Моисеев А. М. Краеведческие музеи за 50 лет // История СССР. – 1967. – № 6. – С. 188–190.

66. Музейний альманах : наук. матеріали, статті, нариси, есе / Управління культури і туризму Черкаської облдержадміністрації, Черкаський обл. художній музей. – Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2010. – Вип. 1. – 111 с.

67. Нагорский Н. В. Музей как открытая педагогическая система // Педагогика. – № 4. – С. 27–34; № 5. – С. 3–12.

68. Національний музей історії України : у 2 т. Т. 1 / Н. Г. Ковтанюк (кер. авт. кол.), Л. В. Строкова [та ін.]. – Київ: Мистецтво, 2011. – 320 с.

69. Невмержицький М. П. Кременчуцький історико-краєзнавчий музей // Український історичний журнал. – 1976. – № 11. – С. 157–159.

70. Олійник М. Невесела історія історичного : Про Лисянський історико-краєзнавчий музей // Черкаський край. – 1994. – 5 листопада.

71. Омельченко Ю. А. Охорона пам'яток і музейне будівництво на Україні в перші роки Радянської влади // Український історичний журнал. – 1972. – № 1. – С. 102–108.

72. Осеня М. Поняття документальної збірки в музейній практиці (на прикладі Національного музею історії України) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Київ, 2007. – № 14. – С. 286–302.

73. Основні музеї, заповідники та архіви Черкащини // Краєзнавство Черкащини. – 2002. – № 6. – С. 122.

74. Погуляймо О. Черкаський художній музей // Жінка. – 2001. – № 2. – С. 4–5.

75. Про внесення змін до Закону України «Про музеї та музейну справу»: Закон України від 5 листопада 2009 р. № 1709-VI // Офіційний вісник України. – 2009. – № 92. – С. 8–15.

76. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для поповнення експозицій музеїв та репертуарів театрів і концертних організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2005 р., № 1297 // Збірник урядових нормативних актів України. – 2006. – № 6. – С. 25–26.

77. Про затвердження Порядку передачі на постійне зберігання до музеїв державних нагород, якими відзначені підприємства, об'єднання, установи, організації, військові частини : Постанова Кабінету Міністрів

України від 1 серпня 2007 р. № 982 // Збірник урядових нормативних актів України. – 2007. – № 47. – С. 27–28.

78. Прокопенко Л. І., Захаренко С. О. Музей-лабораторія педагогічної спадщини Олександра Антоновича Захаренка, Народного вчителя, академіка НАПН України, директора Сахнівської середньої школи Корсунь-Шевченківського району Черкаської області : путівник : навч.-метод. посіб. – Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 36 с.

79. Розвиток музейної справи на Черкащині : До 90-річчя заснування обласного краєзнавчого музею : матеріали наук.-практ. конф., 18 червня 2008 р., м. Черкаси / Управління культури і туризму Черкаської облдержадміністрації. – Черкаси: Брама-Україна, 2009. – 144 с.

80. Рудий Г. Я. Проблеми збереження музейної спадщини України: за результатами аналізу матеріалів республіканської періодики 1930-х рр. // Український історичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 127–135.

81. Русский культурно-исторический музей в Праге в письмах и документах (1934–1944). (Из собрания Государственного архива Российской Федерации) // Вестник Московского университета. Сер. 8. История. – 2006. – № 6. – С. 41–79.

82. Сабуров Л. Д. Развитие сети военно-исторических музеев Вооруженных Сил СССР. 1946–1991 гг. // Военно-исторический журнал. – 2007. – № 8. – С. 15–18.

83. Сакун К. А. Драбівський районний історико-краєзнавчий музей // Український історичний журнал. – 1968. – № 2. – С. 154–155.

84. Салата О. О. Основи музеєзнавства : навч.-метод. посібник. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 164 с.

85. Серебрій В. Музей однієї книги: Музей Кобзаря в Черкасах // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – № 8. – С. 16.

86. Сікорський М. І. Переяслав-Хмельницький історичний музей // Український історичний журнал. – 1979. – № 2. – С. 121–122.

87. Сополіга М. Музейна документація та презентація культур національних меншин в Словаччині // Народна творчість та етнографія. – 2007. – № 6. – С. 71–75.

88. Соса П. П. Державні музеї // Соса П. П. Пам'ятки Черкас. – Черкаси, 1998. – С. 87–96.

89. Соса П. П. Музей Богдана Хмельницького в Суботіві // Український історичний журнал. – 1979. – № 3. – С. 124.

90. Соса П. П. Сторінки історії: обласний краєзнавчий музей // Молодь Черкащини. – 1988. – 18 лютого. – С. 2.
91. Соса П. П., Березняк Г. І., Мельниченко В. М. Обласний краєзнавчий музей // Пам'ятки Черкащини. – Черкаси, 1998. – С. 87–90.
92. Соса П. П., Мельниченко В. М. Черкаському краєзнавчому – 80 : Історико-документальний нарис про Черкаський обласний краєзнавчий музей. – Черкаси: Сіяч, 1998. – 67 с.
93. Соса П. П., Новицький А. І. Черкаський краєзнавчий музей : путівник. – Дніпропетровськ: Промінь, 1988. – 53 с.
94. Степанова О. В. В музеях світу. – Київ: Артанія-Нова, 2004. – 204 с.
95. Сто великих музеїв мира / авт.-сост. Н. А. Ионина. – М. : Вече, 2000. – 511 с.
96. Федорова Л. Д. Біля витоків національного музейництва в Україні: Музей Південно-Західного відділу Імператорського російського географічного товариства // Український історичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 66–72.
97. Федорова Л. Д. Становлення й розвиток містознавчого музейництва в Україні в ХІХ – перших десятиріччях ХХ ст. // Український історичний журнал. – 2006. – № 1. – С. 72–83.
98. Хотюн Г. М. Найстаріший на Поділлі : (Кам'янець-Подільський історичний музей-заповідник) // Український історичний журнал. – 1971. – № 1. – С. 151–152.
99. Черкаський краєзнавчий музей [Електронний ресурс] // Рідна країна. Світоглядний портал. – Режим доступу: <http://ridna.ua/museums/cherkaskyj-krajeznavchuj-muzej/>.
100. Шаповал І. М. Історичний музей імені Д. І. Яворницького [м. Дніпропетровськ] // Український історичний журнал. – 1978. – № 7. – С. 159–160.
101. Яновский А. Д. Государственный исторический музей // Вопросы истории. – 2008. – № 5. – С. 92–97.

∞ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Ансамблевий метод побудови експозиції зберігає або реконструює на документальній основі реальну обстановку життя конкретної людини, типу для певного соціального прошарку в середовищі конкретної історичної епохи. Основна структурна одиниця ансамблевої експозиції – «життєвий» експозиційний комплекс: інтер'єр, де музейні предмети представлені в середовищі свого побутування завдяки відтворенню реальних зв'язків між ними.

Атрибуція (визначення) – виявлення основних ознак, властивих музейному предмету. Досліджуються як фізичні, хімічні тощо властивості предмета (це необхідно для вироблення рекомендацій щодо зберігання), так і властивості, що дозволяють судити про призначення предмета, його походження та історію побутування. Визначають тип, назву, матеріал, розміри, техніку виготовлення, авторство, хронологію і географію природного існування музейного предмету. Під час атрибуції старих предметів розшифровують написи на етикетках і самих предметах, визначають адміністративно-територіальну належність місць знахідки, визначають ступінь збереження предмету й проводять опис його пошкоджень.

Аудиторія музейна – сукупність людей, включених у сферу культурно-освітньої діяльності музеїв (виключаючи

співробітників музеїв, які залучені в сферу цієї діяльності у силу своєї професії).

Біогрупа – експозиційний комплекс, що представляє собою композицію з тварин (опудал) або рослин (або тварин і рослин).

Виставка музейна – тимчасова музейна експозиція, присвячена певній тематиці та побудована на музейних матеріалах.

Гема – дорогоцінне або напівдорогоцінне різне каміння з поглибленим (інталія) чи з опуклим (камея) зображенням міфологічних чи то побутових сюжетів. У стародавньому світі геми слугували печатками або амулетами, пізніше стали використовуватись як прикраси. У добу Відродження почалось їх колекціонування.

Голограми – об'ємні тривимірні копії, створені за допомогою лазерної техніки або запису на світлочутливу пластину і з неї відтворювані.

Гравюра – 1) друкований відбиток на папері чи подібному матеріалі з пластини («дошки»), на якій вирізаний малюнок, 2) вид графічного мистецтва, створення тиражованих зображень за допомогою трафарету або контактного друку з рельєфних поверхонь. Специфічні особливості гравюри полягають в її стилістиці, пов'язаної з роботою в більш-менш твердих матеріалах, а також у можливості отримувати значну кількість рівноцінних відтисків. Кожен відбиток із друкованої форми вважається авторським твором. Залежно від матеріалу форми гравюра ділиться на декілька видів – гравюра на металі, ксилографія, літографія, гравюра на картоні тощо. Залежно від способу обробки форми гравюра на металі також підрозділяється.

Діорама – варіант побудови ландшафтної експозиції, основою якої служить одноплщинна картина-задник (можливі й тристоронні діорами – альковні), охоплює

характерну ділянку середовища, але не охоплює повне коло обр'ю. Картина-задник доповнюється макетом місцевості (тривимірними, об'ємними предметами, наприклад, макетами характерних дерев, імітацією трав'яного покриву – для лісу; макетами гористих схилів і кам'яних пляжів – для ділянок узбережжя тощо), і все це потім наповнюється музейними предметами.

Дублет – один з переліку однакових (ідентичних) предметів у колекції, музеї, бібліотеці.

Екскурсія музейна (від лат. «excursio» – поїздка) – форма музейної роботи, заснована на колективному огляді об'єктів музейного показу по заздалегідь визначеній темі та спеціальному маршруту під керівництвом фахівця – екскурсовода.

Експлікації (від лат. – «поясню») – письмовий супровід експозиції музею або виставки. Експлікації містять основні характеристики та пояснення комплексу пам'яток, представлених у тому чи іншому залі музею. Їхня мета – ввести відвідувача у відповідну епоху, роз'яснити її особливості, пояснити, що об'єднує зібрані в одному залі експонати. Тексти-експлікації зазвичай обсягом не перевищують одного аркуша друкованого тексту, вони вкладаються у рамки і вивішуються на початку кожного експозиційного залу чи тематичної групи пам'яток.

Експозиційна діяльність – це діяльність музею з ознайомлення відвідувачів із найцікавішими експонатами музею, розміщеними у певному логічному порядку, побудованому за хронологічним (еволюційним), географічним, етнокультурним чи предметно-тематичним критеріями; це основна складова музейної комунікації і підвалина для реалізації культурно-освітньої діяльності музею.

Експозиційна робота – один з основних напрямків музейної діяльності, що відповідає за створення експозицій. Експозиційна робота включає: 1) проектування експозиції (наукове проектування – розробку основної ідеї і конкретного змісту; художнє проектування – розробку архітектурно-художніх принципів і рішень); технічне і робоче проектування – монтаж експозиції, 2) демонтаж експозиції, 3) реекспозиції.

Експозиційне обладнання – комплекс елементів і пристроїв, що здійснюють конструктивно-просторову організацію експозиції, що забезпечують збереження і фіксацію експонатів у будь-якій точці експозиційного простору, виконують певні художні, символічні функції.

Експозиційний комплекс – тематично пов'язана, просторово і художньо організована група музейних предметів, науково-допоміжного матеріалу, текстів у експозиції та експозиційного обладнання

Експозиція музейна – цілеспрямована, науково обґрунтована демонстрація музейних предметів, пов'язаних єдністю змісту, композиційно організованих, технічно і художньо оформлених, у сукупності створюють специфічний (музейний) спосіб природних, суспільних чи культурних явищ і процесів.

Експозиційний пояс – найбільш зручна для огляду ділянка стіни: починаючи від 80 см над підлогою і до 1,7 м заввишки.

Експозиційний фонд музею – це та частина музейного фонду, яка виставлена на загальний огляд і є доступною для ознайомлення широких верств громадськості.

Експозиція – сукупність музейних предметів, тематично підібраних і виставлених за певною системою для публічного огляду на тривалий термін. Слово «exposition» у перекладі означає «виставка». На перших етапах розвитку

музейної справи терміни «експозиція» і «виставка» вживалися як рівнозначні, і лише порівняно недавно термін «експозиція» став означати відносно постійний, а виставка – тимчасовий публічний показ музейної спадщини. Сучасне музеєзнавство під музейною експозицією розуміє цілісну предметно-просторову систему, у якій музейні предмети й інші експозиційні матеріали об'єднані концептуальними (науковим і художнім) задумом.

Експонат – музейний предмет, виставлений для огляду в музеї, на виставці. Особливо цінуються експонати-оригінали.

Етикетаж – сукупність всіх етикеток в експозиції.

Етикетка – короткий пояснювальний текст до кожного експонату в формі етикеток, який містить атрибуційні дані про предмет: назва, авторство або походження, матеріал, розмір, спосіб і час виготовлення, наявність у предмета меморіального значення, відомості про те, що демонструється – оригінал або копія, клейма.

Загальноісторичні музеї – установи, що висвітлюють історію людства і нашої країни зокрема й формують експозиції згідно з найвагомішими етапами й періодами світової та вітчизняної історії.

Заголовний текст – допомагає відвідувачеві орієнтуватися в експозиції (містять назви залів, тематичних розділів, експозиційних комплексів).

Замки-музеї та Палаці-музеї – це поширені види ансамблевих музеїв, що створюються шляхом музеєфікації фортифікаційного, стильово-архітектурного, інтер'єрного, ландшафтного та археологічного комплексу замків чи палаців.

Збереження музейних фондів – напрям фондової роботи із забезпечення фізичної схоронності музейних предметів шляхом оптимально обраних режиму і системи збереження.

Зберігання музейних фондів – напрямок науково-фондової роботи, здійснюється на основі режиму та системи зберігання з метою забезпечення фізичного збереження і доступності для використання предметів музейних фондів.

Зібрання музейне – сукупність музейних предметів основного фонду, а також матеріалів науково-допоміжного, бібліотечного, архівного фондів, науково сформоване й оброблене.

Інвентаризація (кодифікація) – це етап обліку пам’яток та розподілу їх у системі фондосховищ музейної установи. Для того, щоб можна було оперативного відшукати якусь окрему пам’ятку серед тисяч її подібних, щоб не виникало плутанини, кожному експонату музею присвоюється власний інвентарний номер (код).

Інсталяція – метод побудови музейної експозиції; просторова композиція, створена художником з різних елементів: побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об’єктів, текстів, візуальної інформації.

Кабінет – 1) скринька або шапка з двома стулками, за якими розташовується безліч висувних шухлядок, зручних для зберігання колекційних предметів – монет, гем, прикрас, дрібної пластики тощо. Набув широкого розповсюдження в XV–XVII ст. Спочатку кабінети просто ставили на столи, покриті килимами, пізніше стали робити разом з опорами для столу. Зазвичай їх виготовляли з дорогих порід дерева і прикрашали мальовничими вставками або інкрустаціями, приділяючи особливу увагу внутрішній обробці, адже їх часто тримали в розкритому вигляді, 2) колекції рідкісних речей, природничо-наукових зразків, творів мистецтва невеликого формату, а також приміщення для їх зберігання. Кабінети з’явилися в епоху Відродження, деякі з них були орієнтовані на художні

вироби, інші – на об’єкти природи, проте «Класичний» кабінет XVI ст. – це збори всіх категорій предметів, які у своїй сукупності як би відтворювали світ у мініатюрі. У німецькій мові в якості синоніма слова «кабінет» використовувалося слово «камера». Самостійно обидва терміни вживалися досить рідко і зазвичай входили до складу складних слів, перша частина яких говорила про характер зборів: мюнцкабінет – кабінет монет і медалей, шатцкамера – скарбниця, де знаходились вироби з дорогоцінних каменів і металів, вундеркамера – кабінет рідкостей природи, кунсткамера – кабінет мистецтва, в який поміщали вироби художнього ремесла та інші рідкісні та незвичайні «творіння рук людських». У ході історичного розвитку деякі кабінети XVI–XVII ст. переросли в музеї сучасного типу.

Камея – різьблене каміння, дорогоцінне або напівдорогоцінне (частіше всього онікс або агат), з опуклим рельєфним зображенням. Більш широке найменування камеї – гема.

Каталог музейний – це анотований перелік музейних предметів, що знаходяться у фондах чи експозиціях музею, розташованих у певному порядку (відповідно до прийнятої системи класифікації або за іншими критеріями: хронологічним, географічним, приналежності певній особі тощо). Каталоги можна розділити на різні групи: 1) за повнотою відображення музейних фондів – на загальні (державний каталог музейного фонду, загальний каталог фондів будь-якого музею), спеціальні (каталоги окремих фондів або музейних колекцій), 2) за способом систематизації інформації – на систематичні (представляють інформацію відповідно до прийнятої в даній країні системи індексів профільних дисциплін та їх розділів) і алфавітні (побудовані за алфавітним принципом),

3) за способом запису інформації – на паперових носіях, на електронних носіях.

Каталогізація в музеї – сукупність робіт зі створення каталогів музейних фондів. Каталогізація – це підсумовуючий і найважливіший етап обліку й оцінки матеріальних цінностей музейної установи; мета каталогізації полягає у пошуку й зборі вичерпної інформації про ту чи іншу пам'ятку, вивчення її в контексті подібних пам'яток, створення колекцій з метою подальшого експонування й широкої популяризації.

Класифікація музеїв – це поділ музеїв на групи за одною визначальною чи декількома ознаками. Сучасне музеєзнавство знає декілька систем класифікації музеїв: за масштабами діяльності (музеї центральні, регіональні, місцеві); за формою власності (державні, відомчі, громадські, приватні), з адміністративно-територіальною ознакою (республіканські, крайові, обласні, міські, районні), за типами (навчальні, академічні, просвітницькі); за ознакою здійснення музеєм науково-документаційної функції (музеї колекційного і музеї ансамблевого типів); за профілем музею.

Колекція культурних цінностей – це однорідні або підібрані за певними ознаками різнорідні предмети, які, незалежно від культурної цінності кожного з них, зібрані разом становлять художню, історичну, етнографічну чи наукову цінність.

Колекція музейна – частина предметів основного фонду, що представляє собою групу музейних предметів, сформовану за однією чи кількома ознаками (за типом предметів, походженням, функціональним призначенням тощо).

Комерційна діяльність – один з найважливіших видів основної діяльності музеїв, обмеженої рамками чинного

законодавства, що націлена на отримання прибутку принаймні на рівні самоокупності й самофінансування.

Комплексна схема побудови експозиції – повне відтворення первісного середовища, де експозиційну цінність становить буквально все, що оточує відвідувача.

Комплексні музеї – одна з груп класифікації музеїв за профілем; музеї, зібрання яких документують соціально значущі феномени, пов'язані з різними профільними дисциплінами, поєднують ознаки двох і більше профілів (історико-літературні, археологічно-мистецькі), а іноді і профільних типів. У їхніх колекціях представлені джерела всіх видів за різними галузями знань. Діяльність музею може бути представлена комплексом як гуманітарних і природничих (як в краєзнавчих музеях), так і тільки гуманітарних (історико-мистецькі, літературно-мистецькі тощо музеї) або тільки природничих дисциплін (музеї науки і техніки, політехнічні музеї тощо).

Композиція екскурсії – розміщення, послідовність і співвідношення структурних частин екскурсії: підтем основних питань, вступу та завершальної частини.

Консервація – сукупність науково обґрунтованих заходів захисту об'єктів культурної спадщини від подальших руйнувань, що забезпечують збереження їхньої автентичності з мінімальним втручанням в їхній існуючий вигляд. Консервація (від лат. *conservatio* – збереження) – комплекс заходів, спрямованих на стабілізацію фізичного стану пам'ятки історії, культури чи цінного природного об'єкта, забезпечення збереження в конкретних умовах побутування, забезпечення довготривалого захисту від впливу вологи, перепадів температури, світла, механічних пошкоджень тощо. У сучасному музеєзнавстві поняття «консервація» має два аспекти: 1) «консервація» як один з аспектів реставрації (так розуміють «консервацію» тільки у

вітчизняному музеєзнавстві. У країнах Скандинавського півострова, у Польщі та інших, «консервацію» вважають більш широким поняттям, ніж «реставрація»), 2) консервація як різного роду охоронні заходи.

Консультація музейна – форма культурно-освітньої роботи музеїв. Роль консультанта тотожна ролі екскурсовода, але робота ведеться не з масовим, а з індивідуальним відвідувачем (або дуже вузькою групою, пов'язаною спільним інтересом, за яким і звертаються за консультацією).

Контрольний текст екскурси – підібраний й уточнений (перевірений) екскурсійний матеріал, що розкриває тему екскурсії.

Копія – предмет, який створюється з метою імітації або заміни іншого предмета, що виступає у відношенні до копії як оригінал (точно повторює всі властивості оригіналу). Можуть бути авторськими повтореннями (виконана тим же автором, що й оригінал); історичними відтвореннями (як римські копії грецької скульптури); сучасними відтвореннями. У перших двох випадках копії, як правило, відносять до музейних предметів, а в останньому – до науково-допоміжних матеріалів.

Корпоративні (виробничі) музеї – це структурні підрозділи недержавних установ і підприємств.

Краєзнавчі музеї – це музеї комплексного профілю, що збирають, зберігають, вивчають і експонують матеріали, які розповідають про природу, економіку, історію і культуру певного краю (області, району, міста, села). У них зібрані геологічні, ботанічні, зоологічні, палеонтологічні, археологічні, етнографічні та інші колекції, знаряддя праці, вироби місцевих промислів різних історичних періодів, твори мистецтва, літератури, народної творчості тощо.

Культурна спадщина – це сукупність об'єктів матеріальної і духовної культури, успадкованих від попередніх поколінь.

Культурні цінності – це об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України. До них, зокрема, належать: оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно- фото- і фонодокументи, окремо чи в колекції; унікальні та рідкісні музичні інструменти; різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність; поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції; рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність; рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології.

Культурно-освітня робота (культурно-виховна, масова, просвітницька тощо) музею – напрямок музейної роботи, пов'язаний із задоволенням різноманітних потреб і запитів відвідувачів музею: у нових знаннях (освітня), у комунікації та проведенні дозвілля (рекреаційна), в залученні до досягнень світової культури (культурна) тощо.

Кунсткамера – зібрання курйозних екстравагантних речей; набула широкого поширення в європейській культурі XVI–XVII ст. У буквальному перекладі означає «кабінет мистецтв», але під «мистецтвом» у даному випадку малися на увазі лише незвичайні і рідкісні твори, майстерно створені людиною чи природою. Неординарність предмета могла полягати в його красі або потворності, оригінальній техніці виготовлення, надзвичайно великих або малих розмірах, нетрадиційній формі або забарвленню, матеріалі виготовлення, незвичному для європейців або зовсім їм невідомому. Природні рідкості, або «Naturalia», зазвичай представляли собою зразки і фрагменти флори і фауни далеких країн і континентів: опудала екзотичних птахів і тварин, яйця страусів і черепах, зуби акул, бивні слонів і мамонтів, кістки викопних тварин, раковини молюсків, кокосові горіхи, мінерали, різноманітні скам'янілості, зразки напівдорогоцінного каміння і самородки металів, бурштин і корали. Як природні рідкості іноді експонувалися анатомічні аномалії, що зустрічаються у людей і тварин. «Творіння рук людських» представляли в кунсткамері майстерно зроблені предмети з золота, срібла, кістки, дерева, бурштину, воску, скла, покликані продемонструвати вміння людини долати труднощі, які виникають при обробці природних матеріалів. Це могли бути кришталеві судини у вигляді фантастичних звірів, чорнильніці з морських раковин, химерної форми вази, чаші і кубки. До складу універсальної кунсткамери неодмінно входили

наукові прилади, інструменти, різні оптичні і механічні пристрої – компаси, астролябії, підзорні труби, слюсарні та токарні верстати, хитромудрі замки, годинники.

Ландшафтний метод побудови експозиції – в результаті його застосування з'являється ландшафтна експозиція. Застосовується в природничих музеях. Завдання такої експозиції відтворити взаємозв'язок і взаємозалежність якихось компонентів явища або процесу. Характерна риса ландшафтної експозиції – використання діорам або панорам, зміст яких розкривається і доповнюється музейними предметами, ландшафтними картами, профілями тощо.

Лекторій музейний – цикл лекцій, що читаються на базі музею і об'єднаних загальною темою. Одна з форм культурно-освітньої роботи музеїв.

Лінійна схема побудови експозиції – послідовне позовжнє представлення горизонтальними рядами пам'яток і стендів у залах, що переходять одна в одну.

Макет – об'ємне відтворення зовнішнього вигляду оригіналу, виконане у масштабі і допускає умовність зображення (за рахунок опущення або нехтування якихось деталей оригіналу, які вважаються несуттєвими).

Маршрут екскурсій – це оптимальний шлях проходження екскурсійної групи. Вимоги до маршруту: логічна послідовність об'єктів; забезпечення екскурсійного показу; атрактивність.

Матеріал науково-допоміжний – сукупність предметів, що входять до фонду, але не володіють властивостями музейного предмета та допомагають вивченню та експонуванню інших матеріалів. До науково-допоміжних матеріалів відносяться відтворення (копії, муляжі), макети, зліпки, реконструкції, карти, плани, схеми, креслення, макро- і мікрознімки.

Меморіал – архітектурний ансамбль, споруджений на честь історичної події, що включає, як правило, архітектурні форми та монументальну скульптуру. Меморіали зводяться на місці, де відбулася історична подія, або поблизу нього.

Меморіальна дошка – пам'ятний знак, встановлений на нерухомих історико-культурних об'єктах чи пам'ятних місцях, із текстом, що розкриває зв'язок історико-культурного об'єкта з історичними подіями чи визначними діячами.

Меморіальні музеї – це музеї, присвячені пам'яті видатних політичних, державних і військових діячів, учених, письменників, композиторів, художників тощо; вони створюються на базі пам'ятних комплексів, які охороняються державою: садиб, будинків, квартир, пов'язаних з життям і діяльністю видатних осіб; окремий вид музеїв історичного профілю.

Метод побудови музейної експозиції – порядок угруповання та організації експозиційного матеріалу. Методика побудови експозицій постійно розвивається, з'являються нові методи. Основними методами на сьогоднішній день вважаються: систематичний метод побудови музейної експозиції, ландшафтний метод побудови музейної експозиції, ансамблевий метод побудови музейної експозиції та тематичний метод побудови музейної експозиції. Хоча можливі й інші: естетичний метод побудови музейної експозиції, інсталяція тощо.

Методична розробка екскурсії – це документ, що визначає технологію застосування методичних прийомів у відповідності до особливостей екскурсійного маршруту. Включає такі елементи екскурсії: маршрут, зупинки, об'єкт показу, тривалість, назва підтем та перелік основних питань, організаційні вказівки, методичні вказівки.

Моделі – копії, що зберігають конструктивні принципи і фактуру оригіналу.

Мономuzeї – це меморіальні чи літературні музеї, присвячені творчості одного окремо взятого письменника, поета, композитора, сценариста, режисера, актора, співака, музиканта, естрадної групи. Сюди ж належать музеї популярних літературних героїв (наприклад, Музей Шерлока Холмса на Бейкер-стріт, 221-б, Лондон).

Монтаж експозиції – установка обладнання, технічних засобів, розміщення експозиційних матеріалів відповідно до прийнятого раніше проекту. Монтаж здійснює господарсько-технічна служба музею – робітники-монтажники (зі спеціальною підготовкою) за участю експозиціонера і авторів мистецького проекту.

Музеальність (див. Властивості музейного предмету) – термін, використовуваний у зарубіжній музеології для позначення особливих властивостей, властивих музейним предметам (від «музеалія» – тобто музейний предмет).

Музеєзнавство (музеологія) – це наукова дисципліна, що вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їхні суспільні функції, питання теорії і методики музейної справи, тобто внутрішню організацію, систему наукового комплектування музейних фондів, документування й зберігання колекцій, а також методики побудови музейних експозицій, виставок, різних видів і форм науково-освітньої діяльності музеїв.

Музеєфікація – напрям музейної діяльності, що полягає в перетворенні історико-культурних чи природних об'єктів у об'єкти музейного показу з метою максимального збереження і виявлення їх історико-культурної, наукової, художньої цінності. Поняття введене у науковий обіг Ф. І. Шмітом.

Музейна PR-кампанія – це комплекс заходів, що формують, підтримують чи змінюють стосунки різних груп населення до музею.

Музейна колекція – це комплекс музейних предметів, об'єднаних за однією або кількома спільними ознаками.

Музейна пам'ятка – предмет, що має встановлену цінність (наукову, історичну, художню) і музейне значення, вилучений із середовища первісного місцезнаходження чи використання, науково і технічно оброблений та включений до складу музейних зібрань.

Музейна соціологія – спеціальна наукова дисципліна на стику соціології (перш за все, соціології культури), менеджменту культури та музеєзнавства. Музейна соціологія вивчає функціонування музею як соціального інституту; реалізацію в його діяльності громадських потреб, запитів та очікувань; вплив музею на суспільство і суспільства на музей (див. функції музею); ставлення до музею різних соціальних, професійних, вікових тощо груп, їх потреби і ціннісні орієнтації.

Музейна справа – це спеціальна галузь культурно-освітньої та наукової діяльності, яка здійснюється музеями з метою комплектування, збереження, вивчення й використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури.

Музейне зібрання – науково організована сукупність музейних предметів, науково-допоміжних матеріалів і засобів наукової інформації, забезпечення, що зберігаються в музеї. До складу зборів входять фонди музею (основний, обмінний, дублетний, науково-допоміжний), бібліотека і архів музею. У більш вузькому сенсі – сукупність музейних колекцій.

Музейне зображення – відео-, фото-, цифрове зображення чи репродукція музейної пам'ятки, що є

комерційною власністю музею і предметом комерційного тиражування й охороняється згідно з міжнародним авторським правом.

Музейний предмет – об’єкт музейного значення (пам’ятка історії культури), вилучений з реальної дійсності (середовища побутування), включений в музейне зібрання і здатний зберігатися тривалий час, носій соціально значимої інформації, автентичне джерело знань, емоцій тощо. Відрізняється від предметів музейного значення, тобто цінностей, не включених у музейні зібрання чи колекції, що продовжують існувати в природній для даного предмета середовищі. До музейних предметів належать речові, образотворчі, письмові джерела, кінофільми, фонозаписи. Важливі як семантична інформація музейного предмета, так і його здатність залучати увагу – атрактивність і його здатність викликати хвилювання – експресивність. Музейні предмети бувають типовими, володіють властивостями, характерними для більшості предметів, що існують у даний час, і унікальними, які збереглися до сьогодення в єдиному або дуже обмеженій кількості примірників. Унікальний музейний предмет має особливу наукову і культурну цінність.

Музейний продукт – це комплекс основних та додаткових музейних послуг і товарів, які пропонуються відвідувачам музею.

Музейний товар – матеріальні об’єкти продажу: наукові книги, мистецтвознавчі дослідження, каталоги, музейні фотоенциклопедії, популярні публіцистичні путівники експозиціями музею, туристична література, поліграфічні (календарі, фоторепродукції тощо) та інші сувеніри, зокрема, зменшені копії експонатів музею, оцифровані зображення експонатів, авторське право на їх тимчасове комерційне використання тощо.

Музейний фонд – це повне зібрання матеріальних цінностей, зосереджених в експозиційних залах та сховищах. З предметів музейного фонду працівниками музею формуються постійні та тематичні експозиції. Сукупність всіх матеріалів, що надійшли на зберігання в музей відповідно до прийнятих правил (законами, інструкціями, положеннями тощо); документують соціально-значущі феномени і процеси, пов'язані з профілем музею, і службовим засобом музейної комунікації, а також пов'язані з ним науково-допоміжні матеріали. Складаються з фонду музейних предметів і фонду науково-допоміжних матеріалів (в природничо-музеях є ще фонди наукових сировинних матеріалів).

Музейний фонд України – це сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, які мають наукову, історичну, художню чи іншу культурну цінність незалежно від їх виду, місця створення і форм власності та зберігаються на території України, а також нерухомих пам'яток, що знаходяться в музеях України і обліковані в порядку, визначеному законом. Музейний фонд України складається з державної і недержавної частин.

Музейного предмета властивості – у зарубіжній музеології для позначення особливих властивостей музейних предметів прийнятий термін «музеальність» (від «музеалія» – тобто музейний предмет). Вітчизняне музеєзнавство частіше виділяє окремі властивості, володіння якими або деякими з них надає предмету особливу цінність і музейне значення. До таких властивостей музейного предмета відносять: інформативність – здатність предмета виступати як носій соціально значущої інформації; збереження – здатність предмета зберігатися довго; комунікативність – здатність

безпосередньо передавати інформацію; атракційність (від англ. «привабливим» – привабливий) – здатність привертати увагу відвідувача; експресивність – здатність викликати у людини асоціації та відчуття причетності до певних подій, явищ та фактів і справляти емоційний вплив. Подібні відчуття можуть виникати завдяки відомостям про історію створення предмету або звичне його середовище чи про зв'язок предмету з відомими людьми. Ці відомості можуть передаватися через розповідь екскурсовода; репрезентативність («представляти» – представлений) – здатність предмета представляти певний феномен, служити як би його символом, естетичність – здатність впливати на естетичні почуття тощо.

Музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини.

Музейна колекція – сукупність музейних предметів, пов'язаних спільністю одного або декількох ознак і представляють науковий чи пізнавальний, або художній інтерес як єдине ціле. Складаються в результаті цілеспрямованих зусиль по їх формуванню. Колекції, залежно від критеріїв, покладених в основу їх формування, поділяються на типологічні (систематичні) – що складаються з однотипних предметів і згруповані за ознакою класифікації (зазвичай прийнятої у будь-якій науці: колекція коралів, колекція мінералів тощо); тематичні – формуються з предметів різного типу, але в сукупності здатних розкрити якусь тему (етнографічні колекції, історичні колекції тощо); меморіальні – пов'язані з якою-небудь подією, або історичною подією або видатною особою; персональні – що складаються з предметів, що

належали певній особі і особисто нею переданих у вигляді колекції до фондів музею.

Музеї історичного профілю – музеї, які збирають, зберігають, вивчають і популяризують пам'ятки матеріальної та духовної культури народу.

Музеї історії релігії – це поширений вид музеїв історичного профілю, колекції яких документують генезу і розвиток релігії (світових релігій) як складного соціокультурного феномену.

Музеї літературного профілю – профільний тип музеїв, що об'єднує суто літературні, театральні, музичні та кіномузеї.

Музеї природничого профілю – профільний тип музеїв, що збирають, зберігають, вивчають та експонують різноманітні природничі матеріали й розповідають про найновіші досягнення природничих наук.

Музеї художнього профілю – це група музеїв класичного та сучасного мистецтва, що зберігають, вивчають і пропагують визначні твори живопису, графіки, скульптури, ужиткового мистецтва, а також народної творчості усіх культурно-мистецьких епох (у тому числі й сучасної).

Музеї-заповідники – це група музеїв комплексного типу просто неба, що володіють особливою цінністю й одержали статус заповідників згідно з постановами урядових органів країни. Створюються шляхом музеєфікації винятково цінних територій, ансамблів, комплексів і окремих пам'яток історії, культури чи природи. За профілями поділяються на археологічні, історико-культурні, історико-архітектурні, історико-меморіальні.

Музеї-кав'ярні (паби, трактири, корчми, винні підвали тощо) – це поширений у країнах Європи вид ансамблевих музеїв, створених шляхом часткової музеєфікації

історичного дизайнерсько-побутового середовища та його старожитньо-меморіальних елементів з метою відтворення та збереження традиційного ансамблю й самої атмосфери «старих добрих часів». Експозиція цих музеїв покликана розкривати історико-культурну цінність того чи іншого закладу як пам'ятка історії й діючої туристичної атракції. За профілем їх можна віднести також і до меморіальних, етнографічних та галузевих музеїв.

Музеї-квартири – це вид меморіальних музеїв, що створюються шляхом музеєфікації окремих квартир, у яких жили видатні діячі культури, освіти, науки кінця XIX–XX ст., і присвячені їхньому життю й діяльності (напр., квартира-музей Олеса Терентійовича Гончара у Києві).

Музеї-кораблі – це вид ансамблевих музеїв, створених шляхом музеєфікації суден із визначною історією з метою збереження і популяризації їхнього значення як пам'ятки історії, науки і техніки.

Музеї-майстерні – це спільна назва двох подібних за змістом і принципами музеєфікації підвидів ансамблевих музеїв: а) персоніфікованих музеїв-майстерень видатних митців (за профілем належать до меморіальних), б) типологічних музеїв-майстерень людських ремесел (за профілем відносяться до етнографічних).

Музеї-монастири – це поширений вид ансамблевих музеїв України, створених шляхом музеєфікації архітектурних ансамблів монастирів; за профілями їх відносять до історико-архітектурних музеїв.

Музеї-підприємства – це вид ансамблевих музеїв, створених шляхом музеєфікації промислового підприємства з метою збереження і розкриття його історико-культурної цінності як пам'ятки історії промисловості, науки і техніки. За профілями їх відносять до групи науково-технічних музеїв.

Музеї-садиби – це найпоширеніший вид ансамблевих музеїв України. Створюються шляхом музеєфікації архітектурного, інтер'єрного, ландшафтного і господарського комплексу садиб.

Музеї-храми – це музеєфіковані пам'ятки, в яких засоби музейної інтерпретації спрямовані на розкриття сторінок історії та суспільного й мистецького значення цих пам'яток (напр., Софійський собор доби Київської Русі у Києві).

Музеї-цвинтарі – це поширений вид ансамблевих музеїв, створених шляхом музеєфікації меморіально-ландшафтного середовища з метою відтворення, збереження і розкриття його історико-культурної цінності як пам'ятки історії.

Музичні музеї – розповсюджений вид музеїв, що займаються збиранням, збереженням, вивченням, експонуванням і публікацією пам'яток музичної культури.

Муляжі – предмети, які відтворюють розмір, форму, колір і фактуру оригіналу, але можуть відрізнятися за розмірами.

Муніципальні музеї – це основна на сьогодні форма недержавного музею, що виконує властиві йому функції щодо збирання, збереження і презентації колекцій. Муніципальні музеї перебувають в управлінні місцевої адміністрації і фінансуються з місцевих бюджетів.

Наукова концепція експозиції – перший етап проектування експозиції, під час якого формулюється тема і провідна ідея експозиції, її мета і методи досягнення цих цілей; вимоги до архітектурно-художнього вирішення й експозиційного устаткування; визначається місце задуманої експозиції в системі експозицій музею.

Наукове комплектування фондів – це процес виявлення в зовнішньому середовищі предметів музейного значення та їхнього збору для поповнення музейних

зібрань; наукова діяльність, заснована на принципах музеєзнавства і профільних дисциплін.

Науково-допоміжні матеріали – предмети, що не володіють властивостями музейних предметів, але включаються до складу музейних фондів, тому що вони необхідні при вивченні та експонуванні музейних предметів. До науково-допоміжних матеріалів відносять: відтворення музейних предметів (копії, репродукції, зліпки, моделі, муляжі, голограми, наукові реконструкції); макети, діаграми, схеми, плани, карти, таблиці, графіки).

Науково-дослідна робота музеїв – одне з основних напрямків діяльності музеїв, яке визначається завданнями накопичення документальних свідчень і джерел знань, їх обробки і введення у науковий обіг.

Науково-дослідна робота в музеї – це пошуково-наукова діяльність з атрибуції, класифікації, систематизації й інтерпретації музейних пам'яток.

Науково-технічні музеї – це доволі різноаспектна група музеїв технократичної профільної групи, що збирають, зберігають, вивчають, експонують та популяризують творіння людських рук, пов'язані з історією і практикою розвитку техніки та технологій, а також – із життям і творчим генієм визначних експериментаторів, винахідників і вчених.

Науково-фондова робота музеїв – весь комплекс робіт, пов'язаний з формуванням, обліком і зберіганням колекцій.

Національна музейна політика – це сукупність основних напрямів і засад діяльності держави і суспільства у галузі музейної справи.

Недержавна частина Музейного фонду України – музейні колекції та музейні предмети, що не віднесені або не підлягають віднесенню до державної частини Музейного фонду України, у тому числі пам'ятки, що є власністю

громадських та релігійних організацій, окремих громадян та їх об'єднань.

Новоділ – точна копія, виконана з того ж матеріалу, що й оригінал.

Об'єкт культурної спадщини – це місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з антропологічного, археологічного, естетичного, етнографічного, історичного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність.

Об'єкт музеєзнавства – музей і музейна справа як суспільне явище у всіх їх проявах.

Об'єкти екскурсійні – це матеріальна основа екскурсійного показу. Поділяються на історичні, археологічні, архітектурні, документальні пам'ятки, пам'ятки мистецтва.

Облік музейних фондів – це діяльність зі встановлення точних відомостей і предметного опису усіх пам'яток, що перебувають у музеї; направлення фондової роботи, спрямоване на закріплення за відібраними предметами певного юридичного статусу (належність до всесвітнього, національного і т.п. надбань, належність до певної форми власності, приналежність даній конкретній установі тощо); юридична охорона музейних зборів і прав музею на отриманні у результаті вивчення музейних предметів і музейних колекцій наукові дані про них.

Облікова документація – частина фондової документації, що включає документи, які покликані забезпечити юридичний статус і юридичну охорону музейних фондів.

Обмін предметами Музейного фонду – одна з форм комплектування музейного зібрання, що здійснюється шляхом обміну з іншими музеями матеріалами дублетного фонду і непрофільними матеріалами на предмети, що відповідають профілю музейного зібрання.

Образотворчі засоби наочності – допоміжні наочні приладдя з «портфеля екскурсовода».

Оглядові екскурсії – це багатопланові маршрутні екскурсії, що паралельно чи послідовно розкривають декілька тем; традиційно проводяться у краєзнавчих та загальномістецьких музеях, коли під час одного відвідування туриста знайомлять з усіма експозиціями, різними за тематикою.

Основні музейні послуги – експонування, наукова інтерпретація та пізнавально-культурна популяризація пам'яток.

Офорт – вид гравюри на металі, в якому поглиблені елементи друкованої форми створюються шляхом травлення металу кислотами. Техніка офорта відома з початку XVI ст., а до цього часу контури зображення на металевій пластині гравірувалися різцями.

Охорона культурної спадщини – це комплекс заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), захисту, збереження, належного утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, реабілітації та музеєфікації об'єктів культурної спадщини.

Пам'ятка – об'єкт природи, матеріальної і духовної культури, що має художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягає збереженню, відтворенню та охороні відповідно до чинного законодавства.

Пам'ятка історії і культури – рухомі і нерухомі матеріальні об'єкти, що мають наукову, історичну чи

художню цінність. Поділяються на чотири основні групи: пам'ятки історії, пам'ятки археології, пам'ятки містобудування й архітектури, пам'ятки мистецтва. Охороняються державою відповідно до чинного законодавства.

Пам'ятка нерухома – об'єкт культурної спадщини національного або місцевого значення, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Пам'ятка природи – об'єкт природи (геологічний, ботанічний тощо), що має науково-пізнавальне і виховне значення.

Панорама – варіант побудови ландшафтної експозиції, основою якої служить картина-задник, що охоплює повне коло горизонту (тобто глядач розміщується в центрі такої експозиції). Картина-задник доповнюється макетом місцевості (тривимірними, об'ємними предметами, наприклад, макетами характерних дерев, імітацією трав'яного покриву тощо – для лісу; макетами гористих схилів і кам'яних пляжів – для ділянок узбережжя тощо), і все це потім наповнюється музейними предметами.

Первинна реєстрація – це діяльність музейних працівників щодо прийому й ідентифікації нових пам'яток, які надходять у музей шляхом археологічних розкопок, подарунків меценатів, придбання на аукціоні передачею органами внутрішніх справ та прикордонного митного контролю тощо.

Пінакотeka – у Давній Греції сховище картин, написаних восковими фарбами на дерев'яних або теракотових дощечках. Назву «пінакотeka» носять деякі картинні галереї, засновані в XIX ст. – Стара пінакотeka й Нова пінакотeka в Мюнхені, Пінакотeka Брера в Мілані тощо.

Показчики – тексти, які допомагають орієнтуватися у музейних приміщеннях, самостійно орієнтуватися в експозиції (послідовність залів, експозиційних комплексів тощо). Показчики можуть розташовуватися на стінах, спеціальних стендах, тобто власне в музейному приміщенні. Роль показчиків можуть грати схеми, плани, поміщені у путівники.

Показ об'єкта – це система цілеспрямованих дій екскурсовода й екскурсантів, огляд об'єкта під керівництвом кваліфікованого спеціаліста.

«Портфель екскурсовода» – умовна назва комплекту наочних матеріалів (фотографій, копій документів, географічних карт, схем, репродукцій з картин тощо), що використовуються екскурсоводом у ході екскурсії.

Пояснювальний текст – анотація до залу, теми, експозиційного комплексу або окремого експонату. Пояснювальні тексти дають інформацію, яка лежить за межами сприйняття експонатів глядачем.

Предмет музеєзнавства – принципи, технології та процеси нагромадження, збереження і презентації інформації музейними установами, а також процеси виникнення, розвитку і суспільного функціонування музею.

Приватний колекційний фонд – це приватна збірка матеріальних цінностей, яка зазвичай є доступною для ознайомлення лише вузького кола осіб, однак на деякий час може передаватися для масових показів у публічних музеях та мистецьких галереях.

Приватні музеї – це установи, що належать приватним особам, створені їхніми зусиллями і підтримуються на їхні кошти. У більшості країн світу це найдавніша і найрозповсюдженіша форма музейних установ.

Просвітницькі музеї (масові) орієнтовані на відвідувача різного віку, соціальних груп. Головне в його діяльності –

організація роботи з відвідувачем (через експозиції, через організацію доступу дослідникам до музейних колекцій, через проведення рекреаційної роботи тощо). Діяльність просвітницького музею, як правило, пов'язана з виконанням усього різноманіття соціальних функцій музею. Саме ці музеї відносяться до музеїв повною мірою публічних (загальнодоступних).

Профіль музею – генетично-класифікаційна ознака музею; визначається основним змістом його фондів і зв'язком з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва. Профіль музею визначає склад колекцій, тематику експозицій, зміст наукових досліджень і впливає на всі напрями музейної діяльності.

Раритет – предмет, цінність якого визначається насамперед його рідкістю. У сучасному музеєзнавстві термін вживається для позначення предметів, що існують лише в декількох екземплярах (наприклад, книги-першодруки).

Реабілітація – це сукупність науково обґрунтованих заходів щодо відновлення культурних та функціональних властивостей об'єктів культурної спадщини, приведення їх у стан, придатний для використання.

Режим зберігання – сукупність умов, необхідних для забезпечення схоронності музейного зібрання. Включає в себе температурно-вологісний режим, світловий режим, заходи щодо захисту від забруднювачів повітря, біологічний режим, заходи щодо захисту від механічних пошкоджень, захист музейних фондів у екстремальних ситуаціях.

Реконструкція – науково аргументоване відновлення вигляду пошкодженого або зруйнованого пам'ятника історії і культури, природного об'єкта.

Рекреаційна зона музею – площа для відпочинку та дозвілєвого обслуговування відвідувачів музею.

Релікварій – скринька, вмістилище для зберігання різноманітних реліквій. Вони виготовлялися з благородних металів, слонової кістки, дерева, прикрашалися дорогоцінним камінням, різьбленням, емаллю. Могли мати форму довгастого будиночка з двосхилим дахом або готичного храму, іноді брали вид хрестів, ошатних скриньок, циліндричних судин, башточок. Якщо ж реліквією була частина тіла святого, то релікварій створювався у формі руки, ноги, голови, пальців, тобто залежно від того, що повинно було в ньому зберігатися.

Реліквія – особливо шанований меморіальний предмет, зв'язаний, як правило, з подіями чи особами, які зіграли винятково важливу роль в історії народу, держави, релігії. Особливим вшануванням вирізняються культові реліквії, які є сакралізованими об'єктами релігійного поклоніння, релігійного туризму й духовного паломництва.

Репліка (в образотворчому мистецтві) – авторська копія художнього твору, на відміну від власне копії, в репліці нерідко змінюються другорядні деталі оригіналу. Репліка буває також копією, виконаною під наглядом автора.

Репродукції – відтворення творів живопису, графіки, рукописів, карт ручного виготовлення, рукописних і друкованих унікальних книг тощо, виконане з використанням розмножувальної техніки з метою отримання якомога більшого числа повторень.

Рестаурація (від лат. «restauratio» – відновлення) – комплекс науково обґрунтованих заходів, спрямованих на збереження пам'ятки історії, культури чи цінного природного об'єкта. Рестаурація ставить за мету за можливості відновлення пам'ятника (в ідеалі – у первинному вигляді), спостереження за його станом, укріплення його фізичного стану, усунення спотворень

предмета, що відбулися у результаті його природного старіння, завданих ушкоджень або навмисних змін, виявлення його соціальної значущості й цінності. Реставрація передбачає дослідження пам'яток до і в процесі реставрації, вивчення можливості застосування різних матеріалів для реставрації, публікацію результатів цих досліджень. Реставрація дозволяє вивчити художні та технологічні прийоми майстрів різних шкіл, встановити, коли і ким було створено той чи інший твір, з'ясувати причини його руйнування.

Розкладка – етап проектування експозиції, попереднє розміщення майбутньої експозиції у призначених для неї залах.

Розповідь – умовно прийнята в екскурсійній діяльності назва усного мовлення, тобто повідомлення і пояснення, які екскурсовод дає групі (наприклад: об'єкт – історичні події, з якими він пов'язаний; характеристика й аналіз об'єкта; діяльність конкретних історичних осіб тощо).

Салон – періодична виставка сучасного мистецтва у Франції. З 1699 р. салони розміщувалися у Великій галереї і в Квадратному салоні Лувра, а потім – у Великому палаці на Єлисейських полях. У 1863 р. три тисячі з п'яти тисяч картин, представлених у Салоні, були відкинуті журі. Наполеон III розпорядився виставити ці полотна в розташованому по сусідству Палаці промисловості. Ця виставка отримала назву «Салон знедолених».

Система зберігання – одна зі складових такого напрямку музейної роботи, як зберігання музейних фондів. Виробляє рекомендації, спрямовані на вирішення двох завдань: 1) забезпечення найкращої схоронності предметів, їх захист від механічних пошкоджень і деформацій під час зберігання і 2) забезпечення доступності предметів, можливості швидко їх знайти.

Систематичний метод побудови експозиції – в результаті його застосування з'являються систематичні експозиції, тобто експозиції, побудовані відповідно до класифікації прийнятої в певній профільній дисципліні, галузі культури або галузі суспільного виробництва. Основна структура систематичної експозиції – типологічний (систематичний) ряд музейних предметів, що відображає еволюцію тих чи інших процесів природи, людського суспільства.

Скансен – музей просто неба; розповсюджена форма етнографічних музеїв, що створюються на ґрунті музеєфікації репрезентативних фрагментів етноландшафтного середовища й об'єктів нематеріальної етнокультурної спадщини.

Таксидермія – вид робіт, що включає консервацію та реконструкцію об'єктів тваринного світу. В результаті виготовляється об'ємне опудало, яке відтворює живу натуру або цілі біогрупи.

Тезаврування (див. Науково-фондова робота музеїв) – від латинського «TESAURUS» – «скарбниця» – весь комплекс робіт, пов'язаний з формуванням і зберіганням колекцій.

Тексти в експозиції – продумана як ціле і систематично організована сукупність заголовків до розділів і тем експозиції, анотацій, етикеток, покажчиків тощо, тобто всіх написів, що використовуються в експозиції, які не є експонатами, а виконують службові функції. Тексти в експозиції поділяються на великі тексти, провідні тексти, пояснювальні тексти, етикетаж, покажчики.

Тематика екскурсійна – це сукупність, набір або визначена група тем; предмет показу та розповіді.

Тематико-експозиційний план – вичерпний опис експозиції із зазначенням її мети, завдань, послідовним

переліком тем, підтем, комплексів і груп пам'яток, каталожним переліком затверджених експонатів.

Тематичні екскурси – спеціалізовані екскурсії, присвячені розкриттю однієї теми.

Технічне оформлення експозиції – включення в експозицію сучасного експозиційного устаткування та технічних засобів (підсвітка, світло-ілюмінація, звукові ефекти тощо) з метою підсилення її емоційно-комунікативних та атракційних властивостей.

Технічні засоби у музеї – пристрої, що передають вербальну, візуальну, звукову, аудіовізуальну інформацію за допомогою спеціальної апаратури. Можуть бути візуальними, звуковими, аудіовізуальними.

Тематичний метод побудови експозиції – метод, що розкриває за допомогою музейних предметів певний сюжет, що створює у свідомості відвідувача музейний образ відображуваних явищ або процесів. Тематична експозиція будується як система взаємопов'язаних розділів, тем, підтем, зміст яких пов'язано і обґрунтовано загальною концепцією. У центрі такої експозиції повинен бути предмет, що володіє найвищою комунікативністю, репрезентативністю, експресивністю тощо – «ударний експонат», «маяк». Решту предметів формуються навколо нього з метою зіставлення, взаємного документування.

Технологічна карта екскурси – технологічний документ, складений та затверджений керівником суб'єкта туристичної діяльності, що визначає логічну послідовність перегляду історико-культурних об'єктів на туристичному маршруті.

Тип музею – категорія в класифікації музеїв з виконання цими установами соціальних функцій і пріоритету цих функцій у діяльності музею. Відповідно до цієї класифікації музеї ділять на дослідницькі, навчальні, просвітницькі.

Типові музейні предмети – наявні у великій кількості примірників, кожен з яких володіє однаковими або аналогічними властивостями, взаємозамінністю.

Уздовж шляхова екскурсійна інформація – це розповідь публіцистичного характеру із вкрапленнями наукових фактів, художніх цитат та ліричних відступів про історичні події, що відбувалися у цій місцевості, про цікавинки місцевого краю, про видатних діячів, зв'язаних з цією місцевістю, варті уваги об'єкти за вікном, про історію населених пунктів, пам'ятки природи, історії і культури, розташовані на шляху проходження автобуса, екскурсійного катера чи іншого засобу пересування.

Унікальні музейні предмети – визначаються рідкістю, відсутністю аналогів.

Уніфікований паспорт музею – це документ, який складають і реєструють в органах культури всі музеї України, незалежно від їх видів, статусу, форм власності і відомчого підпорядкування; складається з 22-х пунктів і містить вичерпну інформацію про установу та зібрання.

Фонди музею – це повне зібрання матеріальних предметів, зосереджене в експозиційних залах та сховищах певного музею.

Фондова документація – весь комплекс документації, пов'язаний з фондовою роботою. Включає облікову документацію, документацію з комплектування, систематизації та класифікації фондів, а також документи щодо дотримання режиму зберігання та системи зберігання. Іноді до фондової документації відносять монографічні дослідження окремих музейних предметів і їх груп (у формі окремих статей, наукових збірників, монографій), дослідження з профільної дисципліни, створені на основі музейних фондів тощо.

Функції музею: 1) Науково-документаційна функція пов'язана з реалізацією музеєм процесів документування явищ, процесів, закономірностей розвитку природи і суспільства. Діяльність музею по здійсненню цієї функції полягає, передусім, у відборі предметів, які здатні стати матеріальними свідочтвами соціально-значущих феноменів. 2) Охоронна функція полягає в тому, що музеї покликані вирішувати завдання зі збереження культурних, історичних та природних цінностей в інтересах світового співтовариства і його окремих (національних, регіональних) частин. Музей не тільки повинен відібрати об'єкти, здатні стати музейними предметами, але і зберегти їх. 3) Науково-дослідна функція полягає в тому, що, володіючи колекціями, здатними служити джерельною базою наукових досліджень (за якою наукова дисципліна залежить від профілю музею), музеї стають організаторами і місцем проведення таких досліджень, науковими центрами. 4) Освітня (культурно-освітня) функція – музей, поряд з бібліотеками, засобами масової інформації (радіо, телебачення, інтернет тощо), школами та іншими навчальними закладами, бере участь у формуванні картини світу сучасної людини, її соціалізації. 5) У сучасному музеєзнавстві також виділяють рекреаційну функцію (від «відпочинку» – дозвілля, вільний час) – реалізуючи цю функцію музей виступає як організатор дозвілля, розважальний заклад.

Церковні музеї – установи, що створюються і функціонують при єпархіях, монастирях, церквах, недільних духовних школах, релігійних об'єднаннях, що є їхніми власниками і засновниками.

Шедевр – вище досягнення мистецтва, людської майстерності. У середньовіччі шедевром називали зразок виробу ремісницьких цехів або майстра.

∞ ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

титул

ЩОДЕННИК
з музейної (навчальної) практики
студент(а)(ки) денного відділення
ННІ історії і філософії
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ

Проходив (ла) практику з _____ по _____
у Черкаському обласному краєзнавчому музеї

1-а сторінка

Дата	Вид діяльності			

Висновки керівника

Загальна кількість балів _____
за школою _____ Оцінка _____

Дата _____

Підпис _____

титул

ЗВІТ

про проходження музейної практики
студент(а)(ки) денного відділення
ННІ історії і філософії
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ПРИЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО-БАТЬКОВІ

Черкаси, 2017

ДОДАТОК В

Черкаський обласний краєзнавчий музей

«__» _____ 20__ р.

ІНВЕНТАРНА КАРТКА

№ інвентарний _____

книга вступу _____

відділ _____

СТАРІ ІНВЕНТАРНІ №№ _____

№ ЗА РОСКОПОВИМ ОПИСОМ _____

Опис речі _____

Місце малюнка або фотознімка

_____
_____
_____
_____

1. Де знайдено речі _____

2. Як придбано _____

3. Час знаходження _____

4. Де переховується _____

5. Розмір _____

6. Матеріал та техніка _____

7. Стан речей _____

8. Ціна купівлі _____

9. Номер негатива _____

Директор музею _____

Підпис складача _____

ДОДАТОК Г

ДОДАТОК Д

Схема підготовки музейного співробітника до роботи із відвідувачами

Системна задача музейної комунікації	Робота з групою відвідувачів у музейному просторі	
ТЕМА (чітке формулювання та структура)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обґрунтування доцільності теми 2. Основні складові проблеми 3. Коротка характеристика можливостей її реалізації (наявність фондового забезпечення, музейного простору, технічних та інших засобів) 4. Короткий аналіз особливостей даної теми і можливостей її сприйняття аудиторією 	
АУДИТОРІЯ	<p style="text-align: center;"><i>Найбільш типові аудиторії:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Молодший шкільний вік 2. Середній шкільний вік 3. Старший шкільний вік 4. Студентська аудиторія 5. Доросла аудиторія 6. Діти з батьками 7. Іноземні туристи та гості міста 8. Військовослужбовці 9. Інші 	<p style="text-align: center;"><i>Особливості аудиторії:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вікові 2. Інтелектуальні 3. Психологічні 4. Спонукальні 5. Запитні 6. Професійні 7. Інші
ЦІЛІ (короткий ідейний смысл музейного	<ol style="list-style-type: none"> 1. Просвітницька 2. Освітня 3. Виховна 	

<p>посланя аудиторії)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Навчальна 5. Пізнавальна 6. Інформаційна 7. Ознайомча 8. Розважальна 9. Рекреаційна 10. Інші
<p>ЗАВДАННЯ (концептуальні складові музейного послання)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування історичного пізнання 2. Пробудження інтересу до історії України 3. Виховання бережного ставлення до культурно-історичної спадщини Батьківщини 4. Формування музейної культури 5. Знайомство з основами музеєзнавства 6. Формування навичок роботи із джерелами 7. Забезпечення дозвілля та задоволення інтелектуальних запитів аудиторії у комфортному та розумному музейному просторі
<p>ПРИНЦИПИ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Діалог 2. Цілепокладання 3. Адресність, індивідуально-особистісні орієнтації 4. Варіативність 5. Наступність 6. Комплектність 7. Єфективність 8. Інтерактивність 9. Інтегративність 10. Унікальність 11. Послідовність 12. Креативність 13. Смыслового та емоційного єдинства 14. Зворотної дії

ФОРМИ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Експурсія (оглядова, тематична, проблемна, навчальна, ілюстративна, спеціалізована тощо) 2. Музейна лекція 3. Музейне заняття 4. Музейний урок 5. Музейна гра 6. Дозвіллевий захід 7. Циклове заняття. Абонемент 8. Публічний захід 9. Інше
МІСЦЕ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Експозиція 2. Виставка 3. Спеціально створене музейно-педагогічне середовище 4. Рекреаційна зона музею 5. Комплексне середовище 6. Спеціалізоване середовище (фонди, бібліотека, зал для занять тощо) 7. Територія музею, заповідника, пам'ятки тощо
МЕТОДИ	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Занурення» в історичне середовище 2. Рольове «проживання» історичних подій 3. Інформаційний 4. Продуктивний 5. Репродуктивний 6. Дослідницький 7. Реконструкції 8. Порівняльних аналогій 9. Асоціативний 10. Моделювання 11. Порівняльного аналізу 12. Випереджаючого заохочення

ПРИЙОМИ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда 2. Колективна дискусія 3. Коментар 4. Диспут 5. Тест 6. Гра 7. Локалізація 8. Активізація уваги групи 9. Звернення до знань відвідувачів 10. Звернення до першоджерел 11. Завдання (колективні, командні, індивідуальні, усні, письмові, разові, довготривалі, домашні, творчі тощо) 12. Пояснення 13. Аналіз і розбір проблемних ситуацій 14. Поєднання показу та розповіді 15. Інші
ЗАСОБИ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні та допоміжні музейні предмети 2. Іконографічні матеріали 3. Аудіо та відеоапаратура 4. Програмний продукт 5. Технічні засоби та прилади 6. Наочні посібники 7. Робочі зошити та творчі завдання
РЕЗУЛЬТАТ	<p>Відносно стійкі асоціації, уявлення, образи, знаки, навички, уміння, сформовані у відвідувача протягом музейного заняття, уроку, екскурсії</p>

МУЗЕЇ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Черкаський обласний краєзнавчий музей

18000 м. Черкаси, вул. Слави, 1
(0472) 45-11-22

Відділи Черкаського обласного краєзнавчого музею

1. Музей «Кобзаря» Т. Г. Шевченка

18000 м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 37
(0472) 45-41-05

2. Чорнобаївський краєзнавчий музей

19900 смт. Чорнобай, вул. Черкаська, 22
(04739) 2-20-42

3. Городищенський літературно-меморіальний музей Івана Ле

19500 м. Городище
(04734) 2-36-13

4. Меморіальний музей Л. П. Смиренка

19511 с. Мліїв
(04734) 9-56-89

5. Музей історії села Старосілля

19510 Городищенський р-н, с. Старосілля
(04734) 9-22-50

Ватутінський міський історичний музей

20250 м. Ватутіне, пр-т Ватутіна, 19
(04740) 6-22-57, 6-20-87

**Державний історико-культурний заповідник
«Батьківщина Тараса Шевченка»**

20200 Звенигородський р-н, с. Шевченкове
(04740) 5-23-62

*Відділи державного історико-культурного заповідника
«Батьківщина Тараса Шевченка»*

1. Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка

20200 Звенигородський р-н, с. Шевченкове,
вул. Михайла Ханенка, 33
(04740) 9-53-49

2. Музей історії с. Вільшана

19500 Городищенський р-н, с. Вільшана, вул. Шевченка

**Державний історико-культурний заповідник
«Трахтемирів»**

19000 м. Канів, вул. Успенська, 68
(04736) 4-29-73

Драбівський краєзнавчий музей

19800 смт. Драбів, пров. Яхневий, 77
(04738) 2-22-63

Жашківський історичний музей

19200 м. Жашків, вул. Соборна, 53
(04747) 2-20-05

Звенигородський краєзнавчий музей

20200 м. Звенигородка, вул. В. Чорновола, 41
(04740) 5-38-39

Золотоніський краєзнавчий музей

19700 м. Золотоноша, вул. Черкаська, 20
(04737) 5-25-84

Катеринопільський краєзнавчий музей

20500 смт. Катеринопіль
(04742) 2-25-03

Канівське міське музейне об'єднання Бібліотека-музей ім. А. П. Гайдара

19000 м. Канів, вул. Успенська, 78
(04736) 3-20-63

Канівський історичний музей

19000 м. Канів, вул. Успенська, 15
(04736) 3-23-41

Канівський музей народного декоративного мистецтва

19000 м. Канів, вул. Успенська, 64
(04736) 4-23-68

Кам'янський державний історико-культурний заповідник

20800 м. Кам'янка, вул. Декабристів, 5
(04732) 2-22-74

Відділи Кам'янського державного історико-культурного заповідника

1. Кам'янський історичний музей

20800 м. Кам'янка, вул. Декабристів, 5
(04732) 2-22-74

2. Кам'янський державний літературно-меморіальний музей О. С. Пушкіна та П. І. Чайковського
20800 м. Кам'янка, вул. Леніна, 42
(04732) 2-22-74

3. Кам'янська картинна галерея
20800 м. Кам'янка, вул. Декабристів, 15
(04732) 2-22-74

Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник
19400 м. Корсунь-Шевченківський, вул. Коцюбинського, 4
(04735) 2-04-55

Філія Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника

Літературно-меморіальний музей І. С. Нечуя-Левицького
Корсунь-Шевченківський р-н, смт. Стеблів,
вул. Партизанська, 8
(04735) 5-90-48

Відділи Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника

1. Музей історії Корсунь-Шевченківської битви
19400 м. Корсунь-Шевченківський, вул. О. Коцюбинського, 4

2. Корсунь-Шевченківський історичний музей
19400 м. Корсунь-Шевченківський, вул. О. Коцюбинського, 4
(04735) 2-42-92

3. Меморіальний музей К. Стеценка

19446 Корсунь-Шевченківський р-н, с. Квітки
(04735) 6-21-15

4. Корсунь-Шевченківська художня галерея

19400 м. Корсунь-Шевченківський,
вул. О. Коцюбинського, 4
(04735) 2-45-29

Лисянський історичний музей

19300 смт. Лисянка, пл. Миру, 22
(04749) 6-27-24

Монастирищенський краєзнавчий музей

19100 м. Монастирище, вул. Соборна, 130-а
(04746) 2-22-54

Національний історико-культурний заповідник

«Чигирин»

20900 м. Чигирин, вул. Грушевського, 26
(04730) 2-78-27

*Філія Національного історико-культурного
заповідника «Чигирин»*

Медведівський краєзнавчий музей

20930 Чигиринський р-н, с. Медведівка

**Відділи Національного історико-культурного
заповідника «Чигирин»**

1. Суботівський історичний музей

20940 Чигиринський р-н, с. Суботів

2. Стецівський етнографічний музей
20914 Чигиринський р-н, с. Стецівка

3. Музей Б. Хмельницького
20900 м. Чигирин, вул. Грушевського, 26
(04730) 2-78-27

4. Музей археології Середнього Подніпров'я
20900 м. Чигирин, вул. Михайла Сікорського, 30

Смілянський краєзнавчий музей
20700 м. Сміла, вул. Соборна, 98
(04733) 4-24-42

Тальнівський музей історії хліборобства
20400 м. Тальне, вул. Замкова, 48
(04731) 2-24-97

Уманський краєзнавчий музей
20300 м. Умань, вул. Незалежності, 31
(04744) 5-30-70, 5-24-42

Відділи Уманського краєзнавчого музею

1. Художній музей (картинна галерея)
20300 м. Умань, вул. Коломенська, 2
(04744) 5-26-15

2. Музей культури та побуту Уманщини
20300 м. Умань, пров. Любові, 6
(04744) 5-26-15

3. Музей літератури та мистецтв Уманщини
20300 м. Умань, вул. Успенська, 128
(04744) 5-23-21

Черкаський художній музей

18002 м. Черкаси, вул. Хрещатик, 259

(0472) 47-28-77, 45-15-64

Шевченківський національний заповідник

19000 м. Канів, Тарасова гора

(04736) 4-23-6

Навчально-методичний посібник

**Синявська Лариса Іванівна
Силка Оксана Захарівна**

МУЗЕЙНА ПРАКТИКА

Навчально-методичний посібник для студентів III курсу
напряму підготовки 6.020302 «Історія»

Здано до набору 12.05.2017. Підп. до друку 13.05.2017.
Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарнітура Times.
Ум. др.арк 5,58. Наклад 300 прим.

Видавець ФОП Гордієнко Є.І.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4518 від 04.04.2013 р.
Україна, 18000, м. Черкаси
тел./факс: (0472) 56-56-12, (067) 444-28-94
e-mail: book.druk@gmail.com